

Cristina ANDREESCU*

CAUZA CARTER c. RUSIEI

(Cererea nr. 20914/07)

SECȚIA A TREIA

Hotărârea

Art 2 (substantiv) • Viață • Otrăvirea și asasinarea unui transfug și disident rus în Regatul Unit de către două persoane acționând ca agenți ai Rusiei • Administrarea de otrăvă ca exercitare a puterii fizice și controlului asupra vieții persoanei într-o situație care o vizează direct

Art 2 (procedural) • Eșecul autorităților naționale de a investiga cu succes moartea persoanei

STRASBOURG

21 septembrie 2021

Această decizie devine definitivă în condițiile definite prin articolul 44 § 2 din Convenție. Pot interveni modificări de formă.

În cauza Carter c. Rusiei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (secția a treia), în Camera compusă din:

Paul Lemmens, *președinte*,

Georgios A. Serghides,

Dmitry Dedov,

Georges Ravarani,

Darian Pavli,

Anja Seibert-Fohr,

Peeter Roosma, *judcători*,

---

* Doctor în Științe Politice, Școala Națională de Științe Politice și Administrative
Email: landofcy@gmail.com
Manuscris primit la 25 septembrie 2021.

și Milan Blaško, *grefier al secției*,

Luând în considerare:

- plângerea împotriva Federației Ruse înaintată Curții în temeiul Articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”) de către un cetățean britanic și rus, dna. Maria Anna Carter, cunoscută și ca Marina Anatolyevna Litvinenko („reclamanta”), la 21 mai 2007;
- hotărârea de a notifica Guvernul Rus („Guvernul”) privind plângerea;
- hotărârea Guvernului Regatului Unit de a nu își exercita dreptul de a interveni în proces;
- observațiile părților și răspunsul dat de Guvernul Regatului Unit întrebărilor Curții;
- hotărârea de a considera admisibilitatea și fondul cauzei împreună;
- hotărârea de a respinge cererea reclamantei privind o audiere orală;
- hotărârea de a respinge cererea reclamantei de a ceda jurisdicția Marii Camere;

După ce a deliberat în privat pe 18 mai și 22 iunie 2021,

Pronunță următoarea hotărâre, adoptată la data din urmă:

INTRODUCERE

1. Cauza privește otrăvirea soțului reclamantei, transfug și disident rus, în Regatul Unit. Reclamanta susține că această crimă a avut loc la indicațiile și cu acceptul sau complicitatea autorităților ruse și că autoritățile ruse au eșuat în investigarea cu succes la nivel național a crimei.

FAPTE

2. Reclamanta s-a născut în 1962 și trăiește în Regatul Unit. A fost reprezentată în fața Curții de Sir Keir Starmer QC, dl. Ben Emmerson QC și prof. William Bowring, avocați pledanți din Londra, și dna. Louise Christian, avocat.

3. Guvernul a fost inițial reprezentat de dl. G. Matyushkin, Reprezentant al Federației Ruse la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, și apoi de succesorul său în acea poziție, dl. M. Galperin.

4. Faptele în cauză, așa cum au fost ele prezentate de părți și cum apar din documentele din dosar, pot fi rezumate cum urmează.

CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

A. Trecutul dlui. Litvinenko și viața sa în Regatul Unit

5. Reclamanta este văduva dlui. Aleksandr Valterovich Litvinenko, cetățean rus și

britanic născut în 1962.

6. Începând cu 1988, dl. Litvinenko a lucrat în Comitetul URSS pentru Securitatea Statului (KGB) și în agențiile care i-au succedat, inclusiv Serviciul de Securitate Federală al Rusiei (FSB), inițial în unitatea pentru crimă organizată și mai târziu în departamentul anti-terorism. În 1994, în timpul investigației asupra unui atentat de asasinare a dlui. Boris Berezovskiy, un om de afaceri bogat și mogul media, a devenit un prieten apropiat al acestuia.

7. În 1997, dl. Litvinenko a primit sarcina să organizeze operații speciale pe care le-a considerat ilegale, inclusiv un ordin să studieze posibilitatea de a-l asasina pe dl. Berezovskiy. Dl. Litvinenko a raportat ordinele ilegale biroului procurorului militar și noului-numit șef al FSB. În noiembrie 1998 și-a făcut publice alegațiile împotriva FSB la o conferință de presă în fața media internaționale.

8. În decembrie 1998, dl. Litvinenko a fost dat afară din FSB. În martie 1999 a fost arestat și reținut pentru opt luni în arest preventiv în închisoarea FSB Lefortovo sub acuzația de abuz în serviciu. În noiembrie 1999 a fost achitat de tribunal, dar imediat rearestat sub acuzații similare. Al doilea caz a fost închis pentru că dl. Litvinenko a putut să-și susțină alibiul. Un al treilea proces a fost deschis împotriva sa sub acuzația că a plantat probe asupra unui suspect. Acesta era încă în desfășurare la Moscova atunci când dl. Litvinenko a părăsit Rusia în septembrie 2000. În final a fost condamnat *in absentia* pe baza acestor acuzații, în 2002.

9. În 2001, Regatul Unit a acordat azil dlui. Litvinenko și familiei sale. Aceștia au ales să își schimbe numele: reclamanta a luat numele Maria Anna Carter și dl. Litvinenko a luat numele Edwin Redwald Carter. Când au câștigat dreptul să fie naturalizați ca cetățeni britanici, au făcut o cerere în acest sens și au primit cetățenia în cadrul unei ceremonii la 13 octombrie 2006.

10. În Regatul Unit, dl. Litvinenko s-a implicat într-o gamă largă de activități, în special concentrate pe aducerea la lumină a corupției din serviciile de informații ruse și a legăturilor acestora cu crima organizată. A publicat cărți care au acuzat FSB-ul de organizarea atentatelor cu bombe asupra a patru blocuri de apartamente din Moscova în 1999 cu scopul de a justifica decizia de începere a celui de-al doilea război în Cecenia. A continuat prietenia cu dl. Berezovskiy, care părăsise Rusia la sfârșitul anului 2000 și devenise exilat politic în Regatul Unit, unde i-a fost acordat azil. Dl. Berezovskiy și-a folosit banii pentru a încuraja și finanța critici ai autorităților ruse, ca dl. Litvinenko.

11. Există dovezi că dl. Litvinenko a fost consultant pentru serviciile de informații britanice pe tema crimei organizate ruse din Europa și a călătorit în alte țări europene, în particular Spania, ca să susțină eforturile acestora de aplicare a legii; Guvernul Regatului Unit nu a confirmat sau negat aceste alegații, amintind politica sa de lungă durată în această privință. Dl. Litvinenko a cooperat și cu dl. Scaramella, un consultant pentru comisia creată de parlamentul italian pentru a studia activitățile KGB și crima organizată rusă din Italia.

12. Dl. Litvinenko a lucrat și în domeniul securității private, ceea ce presupunea pregătirea de rapoarte „de diligență” pentru companii ce doreau să obțină informații despre parteneri de afaceri ruși. A lucrat cu trei companii de securitate privată din Londra, RISC

Management Limited, Triton International Limited și Erinys UK Limited. Cercetările pe care le făcea se bazau pe ajutorul contactelor sale din Moscova. Din 2005 l-a implicat în activitățile sale pe dl. Andrey Lugovoy, fost ofițer KGB și al Serviciului Federal de Protecție, șef al serviciului de securitate de la televiziunea dlui. Berezovskiy și mai târziu, proprietar al unei companii de securitate din Rusia. Unul dintre rapoarte se referea la un demnitar rus de rang înalt, atunci asistent al președintelui rus, care avea legături strânse cu grupul criminal Tambovskaya, era implicat financiar în proiecte de infrastructură rusești și asista un cartel columbian de droguri în spălarea de bani. Raportul – terminat în septembrie 2006 – a dus aparent la colapsul unei oportunități de afaceri în care era implicat respectivul demnitar, ceea ce a dus la pierderi financiare importante pentru acesta.

B. Evenimentele ce au precedat moartea dlui. Litvinenko

1. Vizita dlor. Lugovoy și Kovtun la Londra pe 16-18 octombrie 2006

13. În dimineața zilei de 16 octombrie 2006, dl. Lugovoy a zburat de la Moscova la Londra cu un zbor Transaero. A fost acompaniat de o veche cunoștință, dl. Dmitriy Kovtun.

14. Numărul de înregistrare al avionului utilizat a fost EIDDK. Spre diferență de celelalte avioane cu care dnii. Lugovoy și Kovtun au zburat în acea perioadă, poliția britanică nu a putut testa EIDDK pentru contaminare radioactivă. Pe 1 decembrie 2006, când ambasada britanică din Moscova a notificat autoritățile ruse și Transaero privind posibila contaminare a avionului, șeful oficiului de sănătate publică rus a răspuns că toate avioanele fuseseră testate și nu fusese găsită nicio contaminare. EI-DDK trebuia să zboare la Londra ziua următoare, dar zborul a fost anulat, și avionul nu s-a întors în Regatul Unit.

15. În după-amiaza zilei de 16 October 2006 a avut loc o întâlnire între dnii. Lugovoy, Kovtun, Litvinenko și un reprezentant al Erinys UK Limited în sala de ședințe a companiei. Au stat în jurul unei mese acoperite cu postav. Mai târziu au fost găsite urme de contaminare cu poloniu pe suprafața de postav aflată între locurile unde stăteau dnii. Lugovoy și Litvinenko și pe două dintre scaune.

16. După întâlnire, cei trei participanți ruși au mers împreună la un restaurant. O contaminare radioactivă secundară a fost găsită la una dintre mese.

17. Mai târziu în aceeași zi, după cină, dl. Litvinenko s-a simțit deodată rău și a vomitat. A continuat să se simtă rău în următoarele două zile. Nu a mers la medic, presupunând că este o toxinfecție alimentară.

18. La 1.30 p.m., pe 17 octombrie 2006, dnii. Lugovoy și Kovtun și-au părăsit hotelul cu o zi mai devreme fără să ceară înapoi banii aferenți ultimei zile. Ambele lor camere au fost testate după aceea și a fost găsită o contaminare semnificativă. O contaminare primară, adică o contaminare ce rezultă din contact direct cu materialul radioactiv, a fost găsită în racordul în formă de U al chiuvetei din baia camerei în care stătuse dl. Lugovoy. Nivelul de contaminare se potrivește cu turnarea de material radioactiv în scurgerea chiuvetei.

19. Dnii. Lugovoy și Kovtun s-au mutat la un alt hotel și au avut întâlniri de afaceri în acea zi. O contaminare secundară a fost descoperită mai târziu în camerele de hotel și birourile pe care le-au vizitat și pe un CD pe care dl. Kovtun l-a dat unui reprezentant al

companiei.

20. Pe 18 octombrie 2006 dnii. Lugovoy și Kovtun s-au întors la Moscova la bordul unui zbor Transaero. Avionul EI-DNM a fost testat și a fost găsită o contaminare secundară în zona locurilor ocupate de cei doi. În răspunsul lor din 1 decembrie 2006, autoritățile ruse au susținut că avionul nu era contaminat.

2. Vizita dlui. Lugovoy la Londra pe 25-28 octombrie 2006

21. Dl. Lugovoy s-a întors la Londra între 25 și 28 octombrie 2006. A avut mai multe întâlniri de afaceri, inclusiv una în birourile dlui. Berezovskiy. Se pare că s-a întâlnit și cu dl. Litvinenko cel puțin o dată într-un bar din hotelul în care stătea.

22. A fost detectată o contaminare secundară în avionul cu care zburase, în birourile pe care le vizitase și în camera sa de hotel. Nivelul cel mai ridicat a fost găsit în coșul de gunoi din baie, în special într-o zonă la baza suprafeței interioare a coșului, și pe două prosoape de la spălătoria hotelului. Contaminarea pare să se potrivească cu o scurgere accidentală, poate urmată de încercarea de a curăța sau arunca materialul.

3. Vizita dlor. Lugovoy și Kovtun la Londra pe 31 octombrie-3 noiembrie 2006

23. Dl. Lugovoy s-a întors la Londra pe 31 octombrie 2006. A fost însoțit de familie și prieteni, într-o călătorie care avea ca scop urmărirea unui meci de fotbal și care fusese planificată cu mai mult timp înainte de întâlnirea dintre dnii. Lugovoy și Litvinenko din 16 octombrie.

24. Pe 1 noiembrie 2006 dl. Kovtun a zburat la Londra din Hamburg cu un zbor rezervat cu trei zile înainte. Zborul de întoarcere din Londra la Moscova fusese cumpărat de el cu mai mult timp înainte, pe 27 octombrie, când dl. Lugovoy se afla încă în Londra.

25. Pe 1 noiembrie 2006, dl. Litvinenko a avut o scurtă întâlnire cu dl. Scaramella (vezi paragraful 11 de mai sus) într-un restaurant din centrul Londrei. Camera de hotel a dlui. Scaramella, internet café-ul la care fusese și masa de la restaurantul unde stătuse cu dl. Litvinenko au fost mai târziu testate și nu a fost găsită o contaminare.

26. De acolo, dl. Litvinenko a mers să se întâlnească cu dnii. Lugovoy și Kovtun în barul de la parterul hotelului unde stăteau aceștia. Potrivit lui, a băut ceai verde dintr-un ceainic aflat deja pe masă. Întâlnirea a durat aproximativ douăzeci de minute.

27. Testele de contaminare făcute la hotel au detectat urme de radiație în mai multe locuri. Nivelul cel mai înalt a fost găsit în baia camerei dlui. Kovtun într-o sită pentru sedimente, ceea ce se potrivește cu teoria că un material radioactiv a fost turnat pe scurgere într-o formă sau alta. Cealaltă zonă de contaminare primară a fost găsită pe unul dintre ceainicele barului, în special în interiorul gâtului unde materialul radioactiv pare să fi interacționat cu depozite de tanin. Testarea a găsit și nivele înalte de contaminare secundară pe ușa unei toalete, pe o chiuvetă și pe un uscător de mâini din toaleta bărbaților pe care, potrivit înregistrării camerelor, au folosit-o atât dl. Lugovoy cât și dl. Kovtun dar nu dl. Litvinenko.

28. După ce a părăsit barul hotelului, dl. Litvinenko a vizitat birourile dlui. Berezovskiy din apropiere. O cunoștință l-a dus apoi acasă cu mașina. O contaminare secundară a fost găsită pe scaunul mașinii și în toată casa dlui. Litvinenko. Nu a fost găsită însă nicio

contaminare primară în nicio parte a casei.

29. Mai târziu în aceeași zi, dl. Lugovoy și grupul său au mers să vadă meciul la Stadionul Emirates. Pe 3 noiembrie 2006 au plecat la Moscova, împreună cu dl. Kovtun. O contaminare secundară a fost găsită pe scaunele ocupate la stadion și în avion.

C. Îmbolnăvirea și moartea dlui. Litvinenko

30. Devreme, pe 2 noiembrie 2006, dl. Litvinenko s-a simțit rău. A început să vomite, a avut dureri abdominale și diaree cu sânge. Pe 3 noiembrie a fost internat în spital unde a fost tratat inițial pentru gastroenterită.

31. Observând că înrăutățirea condiției dlui. Litvinenko nu se potrivea cu diagnosticul de gastroenterită, medicii au început să îl trateze pentru o suspectată otrăvire cu talium. Măduva oaselor degenerase până la punctul în care s-a considerat că singura metodă de restaurare a funcției era un transplant. Pe 17 noiembrie dl. Litvinenko a fost transferat la University College Hospital (UCH) pentru a determina dacă un transplant era posibil.

32. Pe 21 noiembrie 2006, un farmacist de la UCH și angajați ai unității pentru otrăviri au sugerat că o substanță pentru chemoterapie sau un radioizotop ar fi putut fi folosit pentru a-l otrăvi pe dl. Litvinenko. Probe de sânge și urină ale acestuia au fost trimise pentru testare la Atomic Weapons Establishment (AWE). Rezultatele inițiale care arătau prezența poloniului au fost considerate o anomalie și a fost cerută încă o testare.

33. Între aproximativ 3 p.m. și 5 p.m. pe 23 noiembrie 2006 rezultatele au confirmat contaminarea cu poloniu. La 9 p.m., dl. Litvinenko a avut un atac cardiac și a murit de disfuncție multiplă de organe.

34. Post-mortem-ul realizat de doi patologi lucrând împreună a stabilit cauza morții ca fiind sindrom acut de iradiere cauzat de prezența în corpul dlui. Litvinenko a unui nivel foarte ridicat de poloniu 210. Probele științifice au indicat că poloniul 210 ajunsese în corp prin ingerarea unui compus solubil. Simptomele de la începutul bolii dlui. Litvinenko se potrivesc cu o otrăvire ce ar fi avut loc pe 1 noiembrie.

D. Investigația inițială și încercările de extrădare

1. Investigația¹ poliției din Regatul Unit

35. Înainte de moartea dlui. Litvinenko, Serviciul Poliției Metropolitane (MPS) începuse deja o anchetă privind aparenta sa otrăvire. Lucrând împreună cu Agenția de Protecție a Sănătății, poliția a examinat și analizat mai mult de șaiszeci de locații și a trimis mai mult de patruzeci de cereri de asistență juridică mutuală către cincisprezece State.

36. Pe 30 noiembrie 2006, Serviciul de Procuratură al Coroanei din Regatul Unit (CPS) a cerut ajutor autorităților ruse în temeiul Convenției Europene de Asistență Judiciară Reciprocă în Materie Penală (1959). CPS a cerut să fie intervievați dnii. Lugovoy și Kovtun, unii membri ai familiei dlui. Lugovoy, avocatul și asistentul personal al dlui.

1 În continuare, atunci când este vorba despre procedurile din Regatul Unit, „investigația” se referă la investigația poliției („criminal investigation”); „ancheta penală” se referă la cercetările conduse de medicul legist („inquest”); iar „investigația statului britanic” se referă la procedura în temeiul Inquest Act („inquest”) (n.trad.).

Lugovoy, și personalul medical care se ocupa de dnii. Lugovoy și Kovtun. Între 5 și 19 decembrie ofițeri și detectivi ai MPS au intervievat martori, inclusiv pe dnii. Lugovoy și Kovtun, în Moscova.

37. Pe 22 mai 2007, MPS/CPS au considerat că există suficiente probe împotriva dlui. Lugovoy pentru a-l acuza de omorârea dlui. Litvinenko prin otrăvire; tribunalul² a emis un mandat de arestare pe numele său, și Foreign and Commonwealth Office al Regatului Unit a trimis o cerere de extrădare a sa din Rusia.

38. Pe 5 iulie 2007, Rusia a refuzat să îl extrădeze pe dl. Lugovoy în temeiul interdicției din Constituție privind extrădarea cetățenilor ruși către alte State.

39. După alte investigații, pe 4 noiembrie 2011 MPS/CPS au considerat că există suficiente probe pentru a-l acuza și pe dl. Kovtun de omorârea dlui. Litvinenko și au cerut emiterea unui mandat de arestare pe numele dlui. Kovtun.

40. Dnii. Lugovoy și Kovtun au fost trecuți pe liste internaționale de persoane urmărite. Ambii sunt încă sub urmărire pentru omorârea dlui Litvinenko.

2. Investigația din Federația Rusă

41. Pe 7 decembrie 2006, Procurorul General rus a început o anchetă penală „privind moartea dlui. Litvinenko și tentativa de omor asupra dlui. Kovtun”. În aprilie 2007, un Procuror General adjunct și anchetatorii asistenți au venit la Londra și au luat mai multe interviuri, inclusiv unul luat dlui. Berezovskiy.

42. Dl. Lugovoy a dat conferințe de presă în care a negat orice implicare în otrăvirea dlui. Litvinenko și a speculat că serviciile de informații britanice, membri ai „mafia” ruse sau dl. Berezovskiy erau responsabili pentru aceasta. El a susținut și că dl. Litvinenko și dl. Berezovskiy erau plătiți de serviciile de informații britanice și că dl. Litvinenko a încercat să-i obțină ajutorul în găsirea de materiale compromițătoare privind-l pe Președintele Putin.

43. Pe 15 septembrie 2007, dl. Zhirinovskiy, liderul Partidului Liberal Democrat din Rusia, a anunțat că dl. Lugovoy – care nu avea experiență anterioară în politică și nu fusese implicat anterior în partidul acestuia – va avea poziția a doua pe lista de candidați a partidului la alegerile pentru Duma. În urma alegerilor din 2 decembrie 2007, dl. Lugovoy a devenit membru al Parlamentului și a primit imunitate parlamentară. A fost reales în 2011 și 2016 din partea aceluiași partid.

E. Ancheta din Regatul Unit

44. În Regatul Unit, atunci când există motive de a suspecta că o persoană care a decedat a murit din motive violente sau nenaturale, trebuie să aibă loc o anchetă a medicului legist care să investigheze circumstanțele morții. Medicul legist are puterea să investigheze cauza principală a morții alături de orice acțiuni sau inacțiuni care au dus direct la cauza morții.

45. Pe 30 noiembrie 2006, medicul legist pentru Londra de Nord Interioară a început formal o anchetă penală asupra morții dlui. Litvinenko, pe care a suspendat-o imediat până

2 „Magistrates’ Court”: o instanță care are jurisdicție civilă și penală minoră (n.trad.).

la terminarea investigației în curs a poliției. Ancheta a rămas suspendată pentru aproape cinci ani, perioadă în care s-a crezut că vor putea fi aduse acuzații penale. Cu toate acestea, în 2011, medicul legist a decis că nu există posibilitatea realistă ca vreo persoană implicată să se întoarcă sau să fie extrădată către Regatul Unit. A decis atunci să reînceapă ancheta penală, și Sir Robert Owen, judecător al Înaltei Curți din 2001, a fost numit să o conducă. Sir Robert Owen a numit următoarele persoane ca „persoane interesate”: reclamanta; copiii dlui. Litvinenko; dl. Lugovoy; dl. Kovtun; Comisarul Poliției Metropolitane; și dl. Berezovskiy. Comisia de Investigații a Federației Ruse („ICRF”) a aplicat apoi pentru, și a primit, statutul de persoană interesată. Statutul de persoană interesată dă persoanelor dreptul de a juca un rol activ la audierile din timpul sau anterioare anchetei, inclusiv prin interviuarea martorilor.

46. Ca parte a pregătirilor pentru anchetă, Guvernul Regatului Unit a strâns materialele în posesia sa și le-a pus la dispoziția juristului și avocatului anchetei. Juristul și-a exprimat mai târziu opinia că aceste materiale au stabilit un caz *prima facie* privind culpabilitatea Statului Rus în moartea dlui. Litvinenko. Cu toate acestea, o parte a materialului era de natură sensibilă și, cum legea nu permitea prezentarea de probe în ședințe „secrete” sau „cu ușile închise” într-o anchetă a medicului legist, materialele sensibile, care includeau materiale relevante pentru posibila implicare a agențiilor Statului Rus în moartea dlui. Litvinenko, au fost excluse din anchetă în temeiul principiului imunității în interes public. Sir Robert Owen a invitat atunci Guvernul Regatului Unit să înceapă o investigație a statului britanic în temeiul Inquiry Act din 2005. Sper deosebire de anchetele medicului legist, o investigație a statului britanic putea include probe care nu pot fi făcute publice.

47. Ministrul de Interne a decis inițial să nu înceapă o investigație. Totuși, după o cerere acceptată de recurs judiciar din partea reclamantei, această decizie a fost anulată și pe 22 iulie 2014 Ministrul de Interne a anunțat decizia Guvernului de a începe o investigație a statului britanic în temeiul Inquiry Act din 2005 care să investigheze moartea dlui. Litvinenko.

F. „Investigația Litvinenko” în Regatul Unit

3. Desfășurarea investigației

48. Investigația statului britanic a fost condusă de Sir Robert Owen, care a condus și ancheta penală. Scopul investigației statului britanic a fost să cerceteze moartea lui Alexander Litvinenko pentru (i) „a stabili ... cum, când și unde a fost omorâtă [victima]”, și (ii) „a identifica ... cine este responsabil pentru moartea sa”. A fost exclusă din scopul investigației întrebarea dacă autoritățile Regatului Unit puteau și ar fi trebuit să ia măsuri care ar fi împiedicat moartea dlui. Litvinenko, deoarece niciun material care ar fi sugerat că viața dlui Litvinenko era, sau ar fi trebuit să fie determinat că era, într-un pericol real și imediat nu a apărut în cadrul pregătirilor pentru investigație.

49. Audierile deschise au început pe 27 ianuarie 2015 și au durat 34 zile. Cu excepția situațiilor în care erau în vigoare „măsuri sporite”, publicul și presa au avut acces nerestricționat la audieri și o stenogramă a procesului a fost publicată pe site-ul investigației la sfârșitul fiecărei zile. Un număr de 62 de martori au dat mărturii orale în

cadrul investigației și au fost citite declarații ale altor 20 de martori. Printre martori s-au numărat familia, prietenii și partenerii de afaceri ai dlui. Litvinenko, personal medical, cercetători în fizică nucleară, ofițeri de poliție și experți în istoria Rusiei și în testarea cu poligraful.

50. Pe parcursul mai multor zile din mai 2015, Președintele investigației statului britanic a condus audieri cu ușile închise în cadrul investigației pentru a analiza o cantitate importantă de probe documentare secrete, interviuri ale martorilor și declarații secrete ale martorilor. Prezența la aceste audieri a fost limitată la Președinte, juristul și avocatul investigației și echipa de juriști a Ministrului de Interne. Temele discutate au inclus întrebarea dacă dl. Litvinenko avea vreo relație cu agențiile de securitate și informații britanice, și dacă da, care era natura și amploarea relației, și întrebarea dacă Statul Rus a fost responsabil pentru moartea sa. Decizia că materialele erau suficient de sensibile pentru a fi tratate ca probe secrete a fost luată de Ministrul de Interne, care a susținut această decizie prin emiterea mai multor Avize de Restricționare. Avizele de Restricționare au fost publicate pe site-ul investigației și atașate raportului.

51. Președintele Investigației Litvinenko a acordat statutul de participant principal reclamantei, fiului său, MPS, Ministrului de Interne și Atomic Weapons Establishment. ICRF a confirmat în scris că nu va cere acordarea statutului de participant principal.

52. Dl. Lugovoy a refuzat să fie audiat în cadrul investigației, deși a avut un avocat pentru un timp în perioada de pregătire a investigației.

53. Pe 13 martie 2015, dl. Kovtun și-a exprimat dorința de a deveni un participant principal în investigație și de a da o mărturie orală prin videolink. Pe 2 aprilie 2015, Președintele l-a informat că acordarea statutului de participant principal era condiționată de semnarea unui angajament de confidențialitate, darea unei declarații de martor detaliate, divulgarea oricărui material care potrivit lui îl poate exonera pe dl. Lugovoy, și de confirmarea că intenționează să coopereze cu investigația. A fost stabilită o primă dată pentru mărturia sa orală pentru luni 27 iulie 2015. În ziua de joi 23 iulie 2015, dl. Kovtun a refuzat să dea o declarație pentru că, potrivit consilierii juridice primite, înainte de a da declarații trebuia să primească aprobarea din partea ICRF a cererii sale de a relaxa obligațiile de confidențialitate pe care le datora investigației în curs în Rusia. Pe 27 și 28 iulie 2015, avocatul ICRF a informat investigația că dl. Kovtun nu a făcut o astfel de cerere. O declarație în scris a dlui. Kovtun a fost citită la audierea din 28 iulie 2015.

54. Spre finalul audierilor din cadrul investigației, a apărut o problemă în temeiul Legii pentru Cooperare Internațională în materie Penală din 2003. Probele primite din Rusia în urma cererii de asistență judiciară – inclusiv înregistrările interviurilor luate în Rusia dlor. Lugovoy și Kovtun – fuseseră obținute numai pentru utilizare în cadrul investigației penale și a unui posibil proces penal. Autoritățile ruse au acordat apoi permisiunea ca acele probe să fie folosite în cadrul anchetei penale, dar au refuzat permisiunea de a le utiliza în cadrul investigației statului britanic. Președintele a concluzionat că, în lipsa acordului autorităților ruse, legea interzice utilizarea materialelor cu orice alt scop altul decât cel specificat în cerere, și anume investigația penală inițială și orice urmărire penală care rezultă din aceasta. Astfel, acele înregistrări ale interviurilor nu puteau fi utilizate de investigație.

55. Raportul președintelui privind investigația a fost terminat și trimis Ministrului de Interne în ianuarie 2016.

56. Potrivit raportului, lipsa de cooperare a unor părți implicate în evenimentele investigate (inclusiv dnii. Lugovoy, Kovtun și autoritățile ruse) nu a fost interpretată în niciun fel. În schimb, Președintele a considerat că lipsa de participare sau nedarea unei declarații va rezulta în stabilirea faptelor fără contribuția respectivei părți.

57. Privind nivelul probatoriu necesar, Președintele a afirmat următoarele:

... [Î]n stabilirea faptelor am adoptat abordarea „flexibilă și variabilă” privind nivelul probatoriu necesar ... [A]colo unde în acest Raport afirm că „sunt sigur”, am stabilit faptele la nivelul standardului penal. Când folosesc expresii ca „sunt mulțumit” sau „consider”, nivelul probatoriu a fost nivelul probatoriu obișnuit civil, și anume echilibrul probabilităților. Atunci când este clar că am stabilit un fapt dar nu am folosit unul dintre acești termeni, standardul a fost cel civil. Orice alte expresii, cum ar fi referințe la „posibilitatea” unei situații, nu stabilesc un fapt, dar indică opinia mea privind tema luată în considerare.

58. Președintele a fost de acord cu opinia că „există motive care merg mai departe de rigoarea academică sau judiciară pentru care această Investigație trebuie să aibă grijă să își limiteze concluziile la subiecte care pot fi demonstrate pe baza probelor la dispoziția ei”. A citat comentariile prof. Service, un expert în istoria Rusiei, ca reprezentând modul în care abordează probele:

Dar trebuie să fim foarte precauți – și există un alt aspect care mă interesează, și anume că rușii vor să ne vadă trecând prin probe în mod corect într-un mediu academic sau juridic sau în cadrul unei astfel de Investigații într-o manieră despre care știu că nu este posibilă în țara lor. Așa că nu trebuie să ne coborâm standardele obișnuite. În nici un caz nu trebuie să facem așa ceva, pentru că unele dintre lucrurile pe care le facem în privința acestei Investigații se vor auzi la Moscova, și nu trebuie să le dăm oportunitatea de a se spune că nu ne-am respectat propriile standarde, pentru că acestea sunt standarde care merită păstrate.

59. Privind utilizarea probelor secretizate, Președintele a clarificat abordarea sa astfel:

Voi face o analiză globală a probelor obținute atât în audierile deschise cât și în cele cu ușile închise ... [O]rice fapte stabilite sau înregistrate în partea publică a raportului au fost influențate de probele pe care le-am auzit atât în audierile deschise, cât și în audierile cu ușile închise relevante ... Voi trimite un singur raport Ministrului de Interne, dar din cauza avizelor și ordinelor de restricționare emise anumite părți nu vor fi publicate dacă aceasta ar afecta siguranța națională sau relațiile internaționale.

4. Concluziile investigației privind responsabilitatea pentru moartea dlui. Litvinenko

60. Președintele a găsit, cu nivel probatoriu penal („dincolo de orice îndoială rezonabilă”), că dl. Litvinenko a fost otrăvit fatal cu poloniu 210 pe 1 noiembrie 2006. Contaminarea primară din barul hotelului unde dl. Litvinenko a baut ceai cu dnii. Lugovoy și Kovtun în acea zi, împreună cu absența contaminării primare în celelalte locuri vizitate de dl. Litvinenko în acea zi, au dus la concluzia că acesta a ingestat doza fatală de poloniu 210 bând ceaiul. Există și probe că a primit mai devreme o doză – mai mică – de poloniu

210 înainte de doza fatală din 1 noiembrie 2006. Contaminarea primară găsită pe masa de ședințe de la Erinys unde dl. Litvinenko s-a întâlnit cu dnii. Lugovoy și Kovtun, și nivelul similar de înalt de contaminare din camera de hotel a dlui. Lugovoy, au indicat că doza anterioară a fost primită probabil pe 16 octombrie 2006.

61. Președintele a examinat teoriile propuse de dl. Lugovoy la o conferință de presă și de reprezentanții săi în cadrul anchetei penale potrivit căreia dl. Litvinenko s-a otrăvit singur sau accidental, în timpul manipulării unei cantități de poloniu 210 obținute ilegal, sau pentru a se sinucide. A considerat aceste sugestii lipsite de sens pentru că nu a fost găsită o contaminare radioactivă primară în casa dl. Litvinenko sau pe hainele sale, așa cum ar fi fost de așteptat dacă ar fi manipulat substanța el însuși. Nu există nici un indiciu că el ar fi fost implicat vreodată în schimburi de materiale radioactive sau ar fi avut gânduri suicidare. Este de asemenea foarte puțin probabil că, dacă s-ar fi otrăvit singur accidental sau deliberat, nu ar fi menționat nimic poliției sau personalului medical despre natura otrăvii în perioada de trei săptămâni de simptome dureroase și istovitoare ce i-au precedat moartea.

62. După ce a exclus teoria auto-otrăvirii, Președintele a concluzionat, la nivelul probatoriu penal, că pe 1 noiembrie 2006, dl. Litvinenko a fost otrăvit de dnii. Lugovoy și Kovtun, care au pus poloniu 210 într-un ceainic din barul hotelului; că ei au făcut aceasta știind că administreză o otrăvă mortală; și că ei mai încercaseră să-l otrăvească o dată pe 16 octombrie 2006. Concluziile se bazează pe probele științifice care demonstau contaminarea primară din camerele ocupate de dl. Lugovoy (pe 16 octombrie) și dl. Kovtun (pe 1 noiembrie) și din ceainic, contaminarea secundară din toaleta bărbaților, pe care o vizitaseră amândoi înainte de întâlnirea cu dl. Litvinenko, și din alte locuri din Londra unde merseseră. Stenogramele interviurilor luate de poliția germană în Hamburg, unde dl. Kovtun stătuse înainte să vină la Londra, au demonstrat că acesta încercase să includă o cunoștință în planul de otrăvire a dlui. Litvinenko și îi spusese unui membru al familiei că este posibil ca persoane necunoscute să-i fi otrăvit „pe ei toți”. Președintele a luat în considerare și a respins și probele care aparent nu se potriveau cu o implicare a dlor. Lugovoy și Kovtun. A găsit în particular că testul cu „detectorul de minciuni” la care fusese supus dl. Lugovoy la Moscova în 2012 pentru a-și demonstra inocența avea defecte serioase în modul în care fusese administrat și că, în orice caz, membrii serviciilor de securitate ca dl. Lugovoy erau antrenați să învingă astfel de teste. În privința afirmațiilor repetate ale dl. Lugovoy în interviuri de presă că ar fi fost victima unei înscenări a serviciilor de informații britanice, o operație de o astfel de dimensiune ar fi fost complexă, costisitoare și extrem de riscantă. Cu toate acestea, nu exista nici cel mai mic indiciu care să dea crezare susținerilor privind o înscenare.

63. Președintele a concluzionat că toate probele indicau că dnii. Lugovoy și Kovtun au acționat pentru o altă persoană atunci când l-au omorât pe dl. Litvinenko:

Nu există nici un indiciu că dl. Lugovoy sau dl. Kovtun aveau vreun motiv personal să îl omoare pe dl. Litvinenko. Dl. Lugovoy este posibil să fi comentat după moartea dlui. Litvinenko că îl considera pe acesta un trădător, dar nu cred deloc că acest sentiment ar fi fost suficient în sine ca să-l motiveze pe dl. Lugovoy să plănuiască și să ducă la capăt operația costisitoare și

de lungă durată împotriva dlui. Litvinenko ... Mai mult, dacă dnii. Lugovoy și Kovtun ar fi acționat în nume propriu, pare puțin probabil că ei ar fi avut acces la poloniul 210 pe care l-au utilizat în otrăvirea dlui. Litvinenko. Toate probele indică același lucru, și anume că, atunci când l-au omorât pe dl. Litvinenko, dnii. Lugovoy și Kovtun au acționat pentru altcineva.

64. Președintele a examinat – și a respins – opțiunile, toate menționate de dl. Lugovoy, ca mai multe alte părți, inclusiv dl. Berezovskiy, serviciile de informații britanice, grupuri legate de crima organizată, sau dl. Scaramella să fi organizat crima. Privind teoria că dl. Berezovskiy s-ar fi răzbunat pe dl. Litvinenko pentru că acesta l-ar fi șantajat, Președintele a observat că nu există indicii că ar fi existat un șantaj sau că dl. Lugovoy ar fi acționat în slujba dlui. Berezovskiy. De fapt, dl. Lugovoy sugerase că altcineva care lucra pentru dl. Berezovskiy l-ar fi omorât pe dl. Litvinenko, dar această ipoteză nu se potrivea cu concluzia că dl. Lugovoy era cel care administrase otrava fatală. Teoria unei înscenări a serviciilor de informații a fost discutată anterior și considerată lipsită de sens. Deși nu era implauzibil ca dl. Lugovoy sau dl. Kovtun să fi acționat la ordinele organizațiilor criminale ruse ale căror activități fuseseră elucidate cu ajutorul dlui. Litvinenko, nu exista nici un indiciu care să lege vreun lider infractor cunoscut de crimă. Nu exista niciun indiciu nici privind vreun motiv al dlui. Scaramella de a-l omorî pe dl. Litvinenko sau privind implicarea sa în moartea acestuia.

65. Raportul investigației statului britanic a analizat apoi probabilitatea ca una sau mai multe organizații ale Statului Rus să fi fost complice la moartea dlui. Litvinenko. Șase capitole ale raportului au discutat probele potrivit cărora Rusia a fost sursa poloniului 210, motivele pe care Statul Rus ar fi putut să le aibă ca să-și dorească moartea dlui. Litvinenko, și indiciile privind legăturile dintre dnii. Lugovoy și Kovtun și Statul Rus.

66. Privind sursa poloniului 210, Președintele a acceptat că nu poate afirma cu siguranță că poloniul folosit pentru otrăvirea dlui. Litvinenko trebuie să fi provenit din Rusia, dar acesta ar fi putut desigur să provină de la unitatea de producție Avangard. Utilizarea poloniului 210 a fost un indicator puternic pentru implicarea unui Stat. Aceasta atât pentru că era de așteptat ca infractorii obișnuiți să folosească o metodă mai directă și mai puțin sofisticată de crimă, cât și pentru că poloniul 210 trebuie să fi provenit de la un reactor, și în general astfel de reactoare sunt controlate de un Stat.

67. Președintele a identificat mai multe motive ca organizații și persoane din cadrul Statului Rus să dorească să îl omoare pe dl. Litvinenko. În primul rând, se considera că acesta a trădat FSB-ul prin dezvăluirile publice pe care le-a făcut înainte să părăsească Rusia, o trădare înrăutățită de ceea ce a scris și de campaniile sale din Regatul Unit. În al doilea rând, potrivit dlui. Lugovoy, FSB primise informații că dl. Litvinenko lucra pentru serviciile de informații britanice. În al treilea rând, dl. Litvinenko era un apropiat al unor persoane precum dl. Berezovskiy, care erau critici cunoscuți ai autorităților ruse. În al patrulea rând, cauzele susținute de dl. Litvinenko – cum ar fi responsabilitatea FSB pentru atentatele cu bombă asupra apartamentelor, războiul în Cecenia și complicitatea dintre autoritățile ruse și crima organizată – erau teme în mod particular sensibile pentru autoritățile ruse. În final, exista fără nici un dubiu o dimensiune personală a antagonismului dintre dl. Litvinenko și președintele Rusiei. Mai mult, raportul observa că în anii anteriori morții dlui. Litvinenko, autoritățile ruse fuseseră implicate în omorârea mai multor

oponenți ai lor.

68. Raportul discută apoi legăturile dintre dnii. Lugovoy și Kovtun și Statul Rus. Atât dl. Lugovoy cât și dl. Kovtun erau cetățeni ruși, cu reședința în Rusia, și amândoi făcuseră parte din armata rusă, dl. Lugovoy fiind un fost membru al KGB și al Serviciului Federal de Protecție. Existau indicii și privind o posibilă relație între dl. Lugovoy și FSB înainte de, și în anul 2006. După întoarcerea sa în Rusia, dl. Lugovoy a fost susținut și protejat de autoritățile ruse, care i-au acordat o medalie pentru serviciile aduse țării. Deși aceasta nu înseamnă că dl. Lugovoy în mod sigur a acționat în slujba Statului Rus atunci când l-a omorât pe dl. Litvinenko, acest comportament față de dl. Lugovoy sugerează un anumit nivel de aprobare pentru omorârea dlui. Litvinenko. Deși existau mai puține probe în privința dlui. Kovtun, nici el nu pare să fi suferit în urma alegerii făcute împotriva sa privind moartea dlui. Litvinenko. Președintele a concluzionat că, atunci când dl. Lugovoy l-a otrăvit pe dl. Litvinenko, el a făcut-o „probabil” la indicațiile FSB. Președintele a adăugat că vedea aceasta ca o „probabilitate ridicată”. A concluzionat și că dl. Kovtun a acționat la indicațiile FSB, posibil indirect prin intermediul dlui. Lugovoy, iar probabil cel din urmă cunoștea acest fapt.

69. Președintele și-a rezumat concluziile astfel:

10.7 Există probe abundente că dl. Litvinenko s-a întâlnit cu Andrey Lugovoy și partenerul său Dmitri Kovtun la ceai la Barul ... din Hotelul ... în după-amiaza zilei de 1 noiembrie 2006 ...

10.8 Sunt sigur că dl. Litvinenko a ingerat doza fatală de poloniu 210 bând ceai în Barul ... din Hotelul ... în după-amiaza zilei de 1 noiembrie.

10.9 Am luat în considerare cu atenție posibilitatea ca dl. Litvinenko să fi ingerat doza fatală de poloniu 210 accidental. Am luat în considerare și posibilitatea ca dl. Litvinenko să fi luat otrava deliberat, pentru a se sinucide.

10.10 Sunt sigur că dl. Litvinenko nu a ingerat poloniul 210 nici accidental, nici ca să se sinucidă. Sunt sigur în schimb că a fost otrăvit în mod deliberat de alte persoane.

10.11 Sunt sigur că dl. Lugovoy și dl. Kovtun au pus poloniul 210 în ceainicul din Barul ... pe 1 noiembrie 2006. Sunt sigur de asemenea că au făcut-o cu intenția de a-l otrăvi pe dl. Litvinenko.

10.12 Sunt sigur că cei doi au mai încercat anterior să îl otrăvească pe dl. Litvinenko, utilizând de asemenea poloniu 210, la întâlnirea de la Erinys din 16 octombrie 2006.

10.13 Sunt sigur că dnii. Lugovoy și Kovtun știau că folosesc o otrăvă mortală (și nu, de exemplu, un drog al adevărului sau un somnifer), și că intenționau să-l omoare pe dl. Litvinenko. Nu cred, însă, că știau cu precizie natura substanței pe care o manipulau sau toate proprietățile sale.

10.14 Sunt sigur că dl. Lugovoy și dl. Kovtun acționau în slujba altora atunci când l-au otrăvit pe dl. Litvinenko.

10.15 Când dl. Lugovoy l-a otrăvit pe dl. Litvinenko, este probabil că a făcut-o la indicațiile FSB. Aș adăuga că acest lucru este în opinia mea foarte probabil. Am concluzionat că dl. Kovtun a luat și el parte la otrăvire. Concluzionez atunci că și el acționa la indicațiile FSB, posibil indirect prin intermediul dlui. Lugovoy, dar probabil acesta din urmă cunoștea situația.

10.16 Operațiunea FSB de omorâre a dlui Litvinenko a fost probabil aprobată de [șeful FSB]

și de asemenea de [președintele Rusiei].

70. Pe 21 ianuarie 2016, Președintele investigației statului britanic și-a prezentat raportul în fața Parlamentului. În aceeași zi raportul a fost făcut public, atât pe suport de hârtie cât și online. Mai târziu în aceeași zi ambasadorul Rusiei în Regatul Unit a respins raportul ca fiind „o provocare ostentativă din partea autorităților britanice” și „o mușamalizare a incompetenței instituționale a serviciilor secrete britanice”.³

CONTEXT LEGAL RELEVANT

I. DREPTUL ȘI JURISPRUDENȚA INTERNAȚIONALĂ

A. Principii privind Prevenirea și Investigarea Eficientă a Execuțiilor Extrajudiciare, Arbitrare și Sumare

71. Principiile ONU privind Prevenirea și Investigarea Eficientă a Execuțiilor Extrajudiciare, Arbitrare și Sumare, recomandate prin Rezoluția Consiliului Economic și Social 1989/65 din 24 mai 1989, sunt:

Guvernele se vor asigura că persoanele identificate prin investigație ca participând la execuții extrajudiciare, arbitrare sau sumare pe orice teritoriu sub jurisdicția lor vor fi aduse în fața justiției. Guvernele sau vor aduce aceste persoane în fața justiției, sau vor coopera să extrădeze astfel de persoane către alte țări care doresc să își exercite jurisdicția. Acest principiu se va aplica indiferent de cine și unde sunt făptuitorii sau victimele, de naționalitățile lor sau de locul unde a fost comisă infracțiunea. (Principiul 18)

B. Răspunderea Statelor pentru Fapte Internaționale Ilicite

72. Proiectul de Articole privind Răspunderea Statelor pentru Fapte Internaționale Ilicite („Proiectul de Articole”) prevede:

Articolul 8 – Comportamente dirijate sau controlate de un Stat

Comportamentul unei persoane sau unui grup de persoane este considerat în dreptul internațional un act al unui Stat dacă persoana sau grupul de persoane acționează sub instrucțiunile, sau dirijarea sau controlul acelu Stat în executarea comportamentului.

C. Convenția Europeană de Extrădare

73. Convenția Europeană de Extrădare din 13 decembrie 1957 („Convenția de Extrădare”) a fost ratificată de Rusia pe 10 decembrie 1999 și a intrat în vigoare pe 9 martie 2000. Această Convenție obligă Părțile Contractante să își predea reciproc, potrivit prevederilor și în condițiile stabilite de Convenție, „toate persoanele împotriva cărora autoritățile competente ale Părții care o solicită încep o urmărire penală sau care sunt urmărite de acele autorități pentru a-și îndeplini o pedeapsă sau a fi reținute”. O Parte Contractantă are dreptul să refuze extrădarea cetățenilor săi, dar alineatul 6(2) prevede că în acest caz Partea care solicită extrădarea îi poate cere să trimită cazul autorităților sale competente pentru ca o urmărire penală să înceapă dacă este cazul.

³ <http://www.rusemb.org.uk/fnapr/5400>. Accesat ultima dată în ziua hotărârii.

II. RUSIA

A. Constituția

74. Este interzisă extrădarea cetățenilor ruși (Articolul 61).

B. Codul Penal

75. Cetățenii ruși care au comis o infracțiune în afara teritoriului rus sunt responsabili penal în temeiul Codului dacă actul comis este o infracțiune în Statul în care a fost comis și dacă aceștia nu au fost condamnați în acel Stat (Articolul 12). Extrădarea cetățenilor ruși către Statul pe teritoriul căruia au comis infracțiunea nu este permisă (Articolul 13).

76. Ca regulă generală, informațiile din cadrul investigației preliminare nu pot fi făcute publice. Ele pot fi totuși făcute publice cu permisiunea procurorului sau a investigatorului, dar numai atunci când aceasta nu încalcă drepturile și interesele legale ale participanților la procesul penal și nu aduce prejudicii investigației. Este interzisă divulgarea de informații privind viața privată a participanților la procesul penal fără permisiunea acestora (Articolul 161).

C. Legea privind Statutul Membrilor Adunării Federale (Legea nr. 3-FZ din 8 mai 1994)

77. Un membru al Dumei se bucură de imunitate pe parcursul întregului său mandat. Își poate însă pierde imunitatea cu acordul Dumei (alineatele 19 și 20).

78. Între 2010 și 2019, Duma a retras imunitatea a opt dintre membrii săi pentru suspiciune de a fi comis infracțiuni, de la folosirea violenței împotriva unui ofițer de poliție la fraudă și deturnarea de fonduri publice.

III. REGATUL UNIT

79. Inquiries Act din 2005 oferă un cadru legislativ pentru începerea unei investigații prin ordinul unui Ministru, atunci când au avut loc evenimente care au cauzat sau ar putea cauza îngrijorarea publicului. Investigațiile nu sunt de natură adversarială; sunt un proces investigativ al cărui scop este aflarea adevărului.

80. Investigațiile sunt întreprinse de un președinte, de unul singur sau alături de alți membri. Fiecare membru este numit de un Ministru și în alegerea sa, Ministrul trebuie să țină seama, în special, de necesitatea de a se asigura că acea comisie de investigație (în întregimea sa) are expertiza necesară pentru a duce la bun sfârșit investigația. Ministrul trebuie să anunțe Parlamentul cât mai repede posibil privind persoana numită ca președinte, identitatea membrilor care au fost numiți și termenilor de referință ai investigației.

81. Procedura și desfășurarea investigației sunt la latitudinea președintelui investigației. Președintele trebuie să facă pașii pe care îi consideră rezonabili pentru a se asigura că membrii publicului (inclusiv reporterii) pot să asiste la investigație sau să vadă și să audă o transmisie în direct a ședințelor; și să obțină sau să vadă o înregistrare a probelor și documentelor date, produse sau furnizate investigației sau comisiei de investigație. Totuși, în temeiul alineatului 19, atât președintele, printr-un Ordin de Restricție, cât și Ministrul,

printr-un Aviz de Restricție, pot să restricționeze accesul publicului și dezvăluirea probelor atunci când, în special, există un risc la adresa securității naționale sau o persoană a obținut informația în condiții de confidențialitate.

82. Președintele poate să ceară persoanelor să depună mărturie sau să prezinte documente în posesia lor.

83. Deși o comisie de investigație nu poate decide și nu are puterea să impună responsabilitatea civilă sau penală a niciunei persoane, aceasta nu trebuie să fie influențată în îndeplinirea rolului său de posibilitatea ca o astfel de responsabilitate să reiasă din faptele pe care le stabilește sau recomandările pe care le face.

84. La terminarea investigației, președintele trebuie să trimită un raport Ministrului în care prezintă faptele stabilite de comisia de investigație împreună cu recomandările comisiei. Este în general datoria Ministrului să aranjeze publicarea rapoartelor unei investigații, deși dacă este necesar pentru binele public anumite materiale din raport pot fi oprite de la publicare. Raportul, în forma sa publicată, trebuie înaintat de Ministru Parlamentului, la momentul publicării sau cât de repede posibil după aceasta.

85. Atât deciziile Ministrului privind investigația cât și deciziile membrilor comisiei pot face obiectul controlului judiciar.

86. Regulile privind Investigațiile din 2006 stabilesc detalii privind probele și procedurile în cazul investigațiilor. Potrivit Regulii nr. 5, președintele poate numi o persoană participant principal în orice moment în timpul investigației, dacă persoana este de acord cu aceasta. Când decide numirea unei persoane ca participant principal, președintele trebuie să ia în considerare dacă persoana a jucat sau ar fi putut să joace un rol direct și semnificativ în legătură cu temele investigației; persoana are un interes semnificativ într-un aspect important al temelor investigației; sau persoana poate fi subiectul unor critici explicite sau semnificative în timpul desfășurării investigației sau în raport, sau în rapoarte interimare.

87. Participanții principali și alte persoane care trebuie sau cărora le este permis să depună mărturie au dreptul să aibă reprezentanți legali pe parcursul întregii investigații. Ca regulă generală, martorii care depun mărturie oral pot fi chestionați doar de membrii comisiei de investigație și de juristul sau avocatul investigației. Totuși, reprezentantul legal recunoscut al unui participant principal poate cere președintelui permisiunea de a pune întrebări unui martor care depune mărturie oral. Mai mult, participanții principali pot, ei înșiși sau prin reprezentanții lor legali, să facă declarații de deschidere sau închidere.

88. După trimiterea raportului (sau oricărui raport interimar) Ministrului, dar înaintea publicării sale, președintele trebuie să dea o copie a versiunii raportului pentru publicare fiecărui participant principal și reprezentanților lor legali recunoscuți.

ÎN DREPT

I. RESPECTAREA DE CĂTRE GUVERN A ARTICOLULUI 38 DIN CONVENȚIE

89. Înainte de a începe examinarea admisibilității și meritelor plângerii reclamantei, Curtea trebuie să analizeze respectarea de către Guvern a obligațiilor sale procedurale în temeiul Articolului 38 din Convenție de a prezenta probele cerute de Curte. Articolul 38 prevede următoarele:

Curtea examinează cauza cu reprezentanții părților și, dacă este cazul, procedează la o anchetă pentru a cărei bună desfășurare Înaltele Părți Contractante asigură toate facilitățile necesare.

90. Atunci când a fost informată privind plângerea, Curtea a cerut Guvernului să trimită o copie a materialelor legate de investigația la nivel național asupra morții dlui. Litvinenko. Guvernul a refuzat cererea deoarece investigația era în acel moment în desfășurare. Acesta a citat Articolul 161 din Codul de Procedură Penală care, în opinia sa, restricționa divulgarea oricăror materiale din dosarul cauzei în interesul investigației (a se vedea paragraful 76 de mai sus).

91. Curtea și-a reiterat apoi cererea ca Guvernul să prezinte în mod specific documentele din dosarul investigației pe care s-a bazat când și-a exprimat poziția, inclusiv studiul legiștilor privind probele de poloniu 210, declarațiile dlui. Lugovoy și copiile cererilor de asistență juridică adresate autorităților Regatului Unit. Guvernul a refuzat să prezinte vreun document, citând aceeași prevedere.

92. Curtea a reiterat că obligația de a furniza materialele cerute de Curte are caracter juridic obligatoriu pentru Guvernul respondent din momentul în care o astfel de cerere a fost formulată, indiferent dacă aceasta se întâmplă odată cu notificarea inițială privind plângerea către Guvern sau într-o etapă ulterioară a procesului. Eșecul unui Guvern de a prezenta un astfel de material care se află în posesia sa fără o explicație satisfăcătoare va duce nu numai la tragerea unor concluzii privind temeinicia alogațiilor reclamantei, ci și la determinarea nerespectării de către Statul respondent a obligațiilor sale în temeiul Articolului 38 din Convenție (a se vedea *Janowiec și Alții c. Rusiei* [GC], nr. 55508/07 și 29520/09, §§ 20206, CEDO 2013).

93. În acest caz, Guvernul nu a prezentat materialele cerute de Curte și nu a furnizat explicații, cu excepția unei referințe la o prevedere din Codul de Procedură Penală care, în interpretarea sa, interzicea divulgarea documentelor din dosarul unei investigații în curs de desfășurare. Curtea a respins argumentele Guvernului rus bazate pe acea prevedere în mai multe cazuri legate de persoane dispărute în Cecenia, considerând că aceasta nu conține o interdicție totală, ci mai curând stabilește procedura și limitele dezvăluirii informației (a se vedea *Musikhanova și alții c. Rusiei*, nr. 27243/03, § 107, 4 decembrie 2008, și *Sasita Israilova și alții c. Rusiei*, nr. 35079/04, § 145, 28 octombrie 2010). Este semnificativ și că la momentul în care Curtea și-a reiterat cererea privind documentele (a se vedea paragraful 91 de mai sus), la aproximativ cincisprezece ani după evenimentele în discuție, Guvernul nu a pretins că investigația era încă în desfășurare. Mai mult, multe dintre

documentele cerute fuseseră divulgate anterior în cadrul anchetei penale din Regatul Unit sau prezentate autorităților britanice și astfel nu mai puteau fi considerate confidențiale.

94. Prin urmare, Curtea consideră că Statul respondent nu și-a respectat obligațiile în temeiul Articolului 38 din Convenție prin refuzul său nejustificat de a prezenta materialele cerute. În măsura în care Guvernul s-a bazat pe documentele pe care au refuzat să le furnizeze, Curtea va trage concluziile corespunzătoare din refuzul său de a le produce.

II. PROBLEMĂ PRELIMINARĂ: ADMISIBILITATEA RAPORTULUI INVESTIGAȚIEI LITVINENKO

A. Poziția părților

95. Guvernul a susținut că există două motive pentru care concluziile Investigației Litvinenko nu pot fi folosite pentru a demonstra că Rusia a încălcat Convenția. În primul rând, investigația nu avea rolul de a determina responsabilitatea civilă sau penală a vreunei persoane. În al doilea rând, Comisia de Investigație a Federației Ruse („ICRF”) a analizat raportul pregătit de Președintele investigației și a considerat concluziile lui ca nefiind compatibile cu probele prezentate chiar de acesta, și că președintele a acționat într-un mod care a încălcat legea britanică. Din cele 249 de documente date de ICRF anchetei penale, doar 19 au fost utilizate în cadrul investigației statului britanic. În particular, nu au fost utilizate în nici un fel declarațiile personalului medical care i-a examinat pe dnii. Lugovoy și Kovtun în Rusia, rapoartele care au stabilit absența contaminării în anumite avioane și în casele și birourile dlor. Lugovoy și Kovtun, sau o declarație a companiei de stat pentru energie nucleară Rosatom care arăta că nu a fost raportat nici un furt sau o utilizare neautorizată a poloniului. Mai mult, cum ICRF nu a cerut să primească statutul de participant principal în investigație, aceasta nu a putut să dispute probele sau să prezinte „cealaltă versiune a faptelor”.

96. Reclamanta a susținut că nimic din afirmațiile Guvernului nu pune la îndoială probele utilizate în investigație sau procedurile care au dus la concluziile Președintelui. Admisibilitatea documentelor în cadrul investigației depindea de relevanța lor, și Președintele nu era obligat să comenteze fiecare probă. Documentele specifice citate de Guvern priveau teme marginale sau irelevante pentru termenii de referință ai investigației. Pe de altă parte, atunci când documentele priveau esența investigației, cum ar fi rezultatele testelor rusești de contaminare a avioanelor, Președintele a explicat de ce nu le-a dat importanță. Alte probe, inclusiv interviurile dlor. Lugovoy și Kovtun oferite în cadrul asistenței juridice reciproce în timpul anchetei penale, nu au fost folosite în cadrul investigației din motive legale pentru că autoritățile ruse au refuzat să dea permisiunea de a le folosi. În privința statutului de participant principal, ICRF a decis să nu participe în cadrul investigației, pe care a descris-o ca un „pseudo-proces”. ICRF a lipsit în mod deliberat, iar mai târziu l-a împiedicat pe dl. Kovtun să depună mărturie oral, tocmai pentru ca autoritățile ruse să poată apoi critica concluziile investigației ca „unilaterale”.

B. Analiza Curții

1. Principii privind admisibilitatea probelor

97. Ca stăpână a propriei proceduri și a propriilor reguli, Curtea are libertate totală în analiza nu numai a admisibilității și relevanței, ci și a valorii probatorii a fiecărei probe care îi este prezentată. Curtea nu este limitată, în temeiul Convenției sau în temeiul principiilor generale aplicabile tribunalelor internaționale, de reguli stricte privind probele și nu există bariere procedurale pentru admisibilitatea probelor în procesele în fața sa (a se vedea *Irlanda c. Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, § 210 *in fine*, Seria A nr. 25, și, mai recent, *Merabishvili c. Georgiei* [GC], nr. 72508/13, § 315, 28 noiembrie 2017).

98. Utilizarea de către Curte a probelor obținute în urma unei investigații la nivel național și a faptelor stabilite în procesele la nivel național a depins de calitatea procesului investigativ la nivel național, și de meticulozitatea și consecvența proceselor în discuție (a se vedea *Finogenov și alții c. Rusiei*, nr. 18299/03 și 27311/03, § 238, CEDO 2011 (extracte), și *Tagayeva și alții c. Rusiei*, nr. 26562/07 și alte 6, § 586, 13 aprilie 2017).

2. Aplicarea principiilor

99. În această situație, probele contestate sunt concluziile unei investigații publice privind moartea dlui. Litvinenko care a avut loc în Regatul Unit.

(a) Desfășurarea investigației

100. Investigația statului britanic a fost pornită în temeiul Inquiries Act din 2005 care conținea prevederi detaliate care asigurau independența și imparțialitatea președintelui și a membrilor (a se vedea paragrafele 79-85 de mai sus). Un judecător al Înaltei Curți cu o experiență îndelungată ca judecător a fost numit Președinte. El a fost asistat de o echipă de avocați, inclusiv Juristul investigației, al cărui unic rol era de a ajunge la fapte, „fără părtinire pentru vreo parte sau vreo linie de investigație”, și de a examina toate probele dintr-un punct de vedere obiectiv și independent.

101. În plus față de independență, investigația a respectat cerințele de transparență și responsabilitate. Probele publice au fost prezentate, și martorii au fost audiați, în ședințe publice. Membrii publicului și presei au avut acces nerestricționat la audieri și o stenogramă a procesului a fost publicată pe site-ul investigației la sfârșitul fiecărei zile (a se vedea paragraful 49 de mai sus). Probele documentare puteau fi accesate și descărcate de pe site-ul investigației pe întreaga durată a procesului. Raportul investigației a fost atât prezentat Parlamentului, cât și publicat (a se vedea paragraful 70 de mai sus).

102. Deciziile luate de Președinte fac obiectul controlului judiciar (a se vedea paragraful 85 de mai sus), astfel că orice persoană afectată de o hotărâre sau decizie poate face o cerere de apel în fața a trei judecători ai Curții de Apel.⁴

103. Toate părțile interesate puteau cere să primească statutul de participant principal; mulți au făcut-o și cererile lor au fost acceptate de Președinte (a se vedea paragraful 51 de mai sus). Autoritățile ruse au ales să nu facă o astfel de cerere, prin intermediul ICRF sau a unei alte agenții a Statului. Similar, dnii. Lugovoy și Kovtun au refuzat să devină

4 În sistemul britanic, ”Divisional Court”, o instanță formată din cel puțin doi judecători ai uneia dintre secțiile Înaltei Curți. Funcția ei este să asculte contestații sub diferite aspecte prevăzute de statut; judecătorii exercită și jurisdicția de supraveghere a Înaltei Curți asupra instanțelor inferioare (n.trad.).

participanți principali sau să depună mărturie, deși dl. Lugovoy a participat la ancheta penală, și dl. Kovtun promisese spre final că va depune mărturie prin videolink înainte să se răzgândească (a se vedea paragrafele 52-53 de mai sus). Dacă oricare dintre aceste părți ar fi fost participanți principali, ar fi avut dreptul, personal sau prin reprezentanții lor legali numiți, să facă declarații de deschidere sau închidere și, dacă era cazul, să ceară permisiunea de a chestiona martorii care depuneau mărturie în cadrul ședințelor publice (a se vedea paragrafele 49, 86 și 87 de mai sus). Cu toate acestea, chiar și în absența lor au fost luate măsuri pentru a asigura echitatea procesului. Este foarte semnificativ că Președintele a discutat consecințele deciziei lor de a nu participa și a decis să nu tragă concluzii din absența lor (a se vedea paragraful 56 de mai sus).

104. Curtea nu poate analiza temeinicia afirmației Guvernului că, în opinia ICRF, desfășurarea investigației încalcă legea britanică pentru că Guvernul nu a prezentat o copie a raportului ICRF care conținea aceste concluzii și nici nu a explicat care erau aceste concluzii sau ce probleme de încălcare a legii erau alegate.

(b) Termenii investigației și utilizarea probelor

105. Curtea este satisfăcută că investigația a fost temeinică și meticuloasă în analiza probelor. Într-adevăr, Președintele a remarcat explicit că circumstanțele investigației cereau o abordare extrem de riguroasă și exemplară (a se vedea paragraful 58 de mai sus). Un număr de 62 de martori au depus mărturie oral și au fost citite în cadrul investigației declarații de la încă 20 de martori (a se vedea paragraful 49 de mai sus). Președintele a prezentat un număr mare de probe obținute din surse variate, dar a fost împiedicat să ia în considerare probele obținute din Rusia prin intermediul asistenței juridice reciproce deoarece autoritățile ruse au refuzat să permită folosirea acestor materiale în cadrul investigației (a se vedea paragraful 54 de mai sus).

106. O investigație a statului nu poate să concluzioneze că o persoană este vinovată penal sau responsabilă civil pentru că nu este în nici un fel rolul investigației să dovedească un caz de orice fel. Totuși, Regulile Investigației permit Președintelui să facă constatări de fapt din care probabilitatea responsabilității ar putea fi dedusă dacă probele o permit, căutând și înregistrând toate faptele cerute de interesul public, chiar dacă aceasta presupune tragerea unor concluzii privind identitatea persoanei sau persoanelor responsabile pentru moarte și motivele care au dus la ea (a se vedea paragraful 83 de mai sus). Președintele avea dreptul să explice care dintre concluziile sale sunt bazate pe standardul probei penale, adică „dincolo de orice îndoială rezonabilă”, și care sunt bazate pe standardul probei obișnuit, civil, adică „echilibrul probabilităților” (a se vedea paragraful 57 de mai sus).

107. În privința afirmației Guvernului că investigația a fost „unilaterală” deoarece nu a existat nimeni care să prezinte „cealaltă versiune a faptelor”, Curtea observă că acesta nu a oferit niciun detaliu privind această „cealaltă versiune a faptelor”. Este clar că investigația a luat în considerare și în final a respins ca nesusținute de probe explicațiile alternative pentru moartea dlui. Litvinenko, inclusiv cele propuse de dl. Lugovoy în aparițiile sale în presă. În particular, Președintele a luat în considerare posibilitatea ca dl. Litvinenko să se fi otrăvit singur, accidental sau deliberat (a se vedea paragraful 60 de mai sus). A luat în considerare și posibilitatea ca omorârea dlui. Litvinenko să fi fost organizată de serviciile de informații ale Regatul Unit, de grupuri cu legături cu crima organizată, sau partenerii

de afaceri sau cunoștințele dlui. Litvinenko. Totuși, niciuna dintre aceste teorii nu era în niciun fel susținută de probe (a se vedea paragraful 64 de mai sus).

108. Este adevărat că nici părțile, nici Curtea nu au avut acces la probele secrete deoarece aceste materiale au fost exclusiv în posesia Guvernului Regatului Unit. Totuși, în cazurile în care Curtea nu a putut vedea materiale ce țin de securitatea națională care au stat la baza unor decizii de limitare a drepturilor omului, ea a analizat în loc procedura de luare a deciziilor la nivel național pentru a se asigura că aceasta include garanții adecvate pentru protecția intereselor persoanei de interes (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Yam c. Regatul Unit*, nr. 31295/11, § 56, 16 ianuarie 2020). Curtea observă astfel că procedura privind probele secrete a fost descrisă în detaliu în raportul investigației și natura materialului secret a fost descrisă, chiar dacă în termeni generali. Președintele, Juristul și Avocatul Investigației și echipa juridică a Ministrului de Interne au fost prezenți la ședințele cu ușile închise. Juristul poate formula observații privind probele documentare și Președintele și Juristul pot chestiona martorii care depun mărturie orală (a se vedea paragraful 87 de mai sus). Deși materialele care fac obiectul unui Aviz de Restricție nu pot fi discutate în ședințele publice și au trebuit să fie cenzurate în raport înainte de publicare, Avizele de Restricție erau ele însele documente publice, publicate atât pe site-ul investigației cât și ca anexe ale raportului (a se vedea paragraful 81 de mai sus). Curtea este astfel satisfăcută că, în măsura în care era posibil în acele circumstanțe, obținerea și utilizarea probelor secrete a fost însoțită de garanții adecvate.

109. În final, Curtea observă privind concluziile investigației că acestea nu sunt izolate. Ele sunt concordante cu rezultatul investigației penale conduse de MPS. În urma analizei probelor obținute de MPS, CPS a determinat că existau suficiente probe împotriva atât a dlui. Lugovoy, cât și a dlui. Kovtun pentru a-i acuza de uciderea dlui. Litvinenko prin otrăvire (a se vedea paragrafele 37 și 39 de mai sus). Faptul că în final aceștia nu au ajuns în fața justiției pentru crima de care au fost acuzați nu s-a datorat deci lipsei de probe ci refuzului Federației Ruse de a-i extrăda.

(c) Concluzie

110. Cum nu există motive de îndoială privind calitatea procesului de investigație la nivel național, sau privind independența, imparțialitatea și transparența investigației statului britanic, Curtea consideră că nu poate ignora concluziile investigației statului britanic privind moartea dlui. Litvinenko doar pentru că autoritățile Statului respondent au ales să nu-și exercite dreptul de a participa în acest proces. În concluzie, Curtea hotărăște că raportul investigației trebuie să fie admis ca probă.

III. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 2 DIN CONVENȚIE

111. Reclamanta a depus o plângere în temeiul Articolelor 2 și 3 din Convenție potrivit căreia soțul său, dl. Litvinenko, a fost omorât într-o manieră deosebit de dureroasă de dl. Lugovoy (împreună cu alții) care a acționat ca agent al, sau în complicitate cu, sau cu știința și susținerea autorităților ruse, și că autoritățile ruse au eșuat în investigarea efectivă a omorului. Curtea va analiza această plângere din punctul de vedere al dreptului la viață garantat de Articolul 2 din Convenție, care prevede:

1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal când infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege ...

A. Argumentele părților

1. Compatibilitatea *ratione loci* și jurisdicție

(a) Guvernul

112. Guvernul a susținut că cererea este inadmisibilă *ratione loci* în întregime pentru că evenimentele au avut loc în afara jurisdicției Rusiei. La momentul otrăvirii, dl. Litvinenko era un cetățean britanic prezent fizic în Regatul Unit. Rusia nu avea „o autoritate reală” pe teritoriul britanic și nu există o legătură causală între vreo acțiune a autorităților ruse și evenimentele din acest caz. Circumstanțele cazului reclamantei nu se încadrează în niciuna dintre excepțiile principiului teritorial de stabilire a jurisdicției unui Stat așa cum a fost el definit în *Al-Skeini* și alții c. *Regatului Unit* ([GC], nr. 55721/07, §§ 134-38, CEDO 2011) și *Jaloud c. Olandei* ([GC], nr. 47708/08, §§ 139-53, CEDO 2014). Mai mult, în timp ce în acele cazuri prezența personalului militar al Statului respondent care acționa într-o capacitate oficială pe teritoriul unui al treilea Stat nu era disputată, cazul prezent este diferit substanțial deoarece persoana responsabilă pentru moartea dlui. Litvinenko nu a fost identificată vreodată și, oricine ar fi această persoană, nu există motive de a crede că aceasta a acționat sub autoritatea sau în complicitate cu Statul Rus. În susținerea poziției sale, Guvernul a făcut referință la concluziile unei investigații la nivel național care nu a stabilit implicarea dlui. Lugovoy în omor și, de asemenea, la argumentul său că raportul investigației nu este admisibil în procesul în fața Curții (a se vedea paragraful 95 de mai sus).

(b) Reclamanta

113. Reclamanta a susținut că autoritatea, știința, susținerea și complicitatea autorităților ruse în omorârea soțului său au avut loc în Rusia. Acțiunile de pregătire, planificare, cunoaștere și acceptare au avut loc pe teritoriul rus. Poloniul 210 utilizat pentru uciderea dlui. Litvinenko fusese produs la instalația Avangard din Rusia și fusese furnizat dlui. Lugovoy și altora. Dl. Lugovoy și alții au călătorit din Rusia în Regatul Unit pentru a duce la capăt omorul și s-au întors în Rusia după aceea. Reclamanta s-a bazat pe jurisprudența Curții potrivit căreia „acceptarea sau complicitatea autorităților unui Stat Contractant în acțiunile unor persoane private care încalcă drepturile în temeiul Convenției ale altor persoane sub jurisdicția sa poate face Statul responsabil în temeiul Convenției” (*Cipru c. Turciei* [GC], nr. 25781/94, § 81, CEDO 2001IV).

114. Utilizarea unei forțe fatale de către un agent al Statului asupra unei persoane în afara teritoriului național al Statului este suficientă, în sine, pentru ca acesta să cadă sub jurisdicția statului (reclamanta s-a referit la hotărârile *Al-Skeini* și *Jaloud*, citate mai sus). Altfel, un asasinat comis pe teritoriul suveran al Rusiei ar încălca Articolul 2, în timp ce precis aceeași acțiune comisă pe teritoriul unui alt Stat Contractant nu ar fi o încălcare – chiar și atunci când victima a primit azil pentru a fi protejat de risc. Aceasta ar crea un stimulent vicios pentru Statul în discuție de a organiza asasinatele în străinătate, și nu în Rusia, pentru că asasinatele extra-teritoriale nu ar fi interzise în temeiul Convenției, și nu ar fi supuse controlului Curții. Ar crea în același timp un stimulent vicios pentru violarea

suveranității altor State Contractante din Consiliul Europei.

115. Reclamanta a concluzionat că Rusia avea jurisdicția, sau și-a exercitat jurisdicția, asupra problemei și prin faptul că a început o investigație penală. Autoritățile ruse și-au afirmat jurisdicția exclusivă și în măsura în care prevederile din Constituție și rezervele privind Convenția Europeană de Extradare i-au împiedicat să îl extrădeze pe dl. Lugovoy către Regatul Unit pentru a fi judecat.

2. Obligații substantive în temeiul Articolului 2 din Convenție

(a) Guvernul

116. Guvernul a susținut că investigația la nivel național „privind moartea lui A.V. Litvinenko și tentativa de omor asupra lui D.V. Kovtun” nu a stabilit implicarea niciunor autorități ruse sau agenți ai serviciilor secrete. Investigația nu a găsit dovezi privind vreo pierdere sau furt de poloniu 210 din unitatea de producție Avangard, unde potrivit reclamantei a fost produs poloniul 210 folosit în otrăvirea dlui. Litvinenko, sau din depozitele sau laboratorul său, și o percheziție a biroului, mașinii și casei dlui. Lugovoy nu a produs nici un material util pentru investigație. Mai mult, materialele prezentate de autoritățile britanice nu conțineau suficiente probe pentru a începe urmărirea penală a dl. Lugovoy în Rusia. Investigatorii ruși au făcut tot ce au putut în condițiile unui deficit de probe datorat eșecului autorităților britanice de a răspunde complet cererilor rusești de asistență juridică. Comportamentul reclamantei a fost și el contraproductiv; ea a afirmat că nu dorește să ia parte în niciun fel în investigația rusă sau să-și exercite drepturile procedurale. Aceasta a promovat de asemenea alegații neîntemeiate privind existența unui tipar sau unei practici de asasinat sponsorizate de Stat. Nu numai că aceste afirmații cad în afara scopului acestui caz, dar ele se bazează pe presupunerea greșită că responsabilitatea Statului pentru un anumit incident ar putea fi stabilită prin referință la alte tipuri de comportament condamnat pretins a fi atributabil aceluși Stat. Reclamanta nu a fost o victimă a niciunui dintre pretinsele incidente și circumstanțele lor sunt irelevante pentru acest proces.

(b) Reclamanta

117. Reclamanta susține că o investigație meticuloasă a autorităților britanice a colectat dovezi convingătoare care îi susțin afirmația că soțul său a fost omorât de dl. Lugovoy împreună cu alții, acționând ca agenți ai, sau cu știința, susținerea și complicitatea autorităților ruse. În primul rând, au fost găsite dovezi pentru un traseu de poloniu la 3 adrese din Londra folosite de dl. Lugovoy și în avionul cu care a călătorit între Moscova și Londra. În al doilea rând, dovezi științifice au stabilit că este foarte probabil ca poloniul 210 folosit în uciderea dl. Litvinenko să fi provenit dintr-o unitate guvernamentală din Rusia; este de neimaginat că un material de o asemenea calitate ar fi putut ajunge în posesia dlui. Lugovoy fără autoritatea sau complicitatea autorităților ruse. În final, Guvernul nu a reușit să infirme puternica prezumție creată de probele disponibile.

118. Reclamanta a invitat Curtea să accepte și să adopte concluzia investigației statului britanic că este o „probabilitate ridicată” că dnii. Lugovoy și Kovtun au acționat ca agenți ai Statului Rus când l-au ucis pe dl. Litvinenko și că asasinatul fusese autorizat de FSB-ul rus. Această concluzie a fost coroborată de un număr covârșitor de dovezi care au stabilit că Statul Rus a participat, pe parcursul multor ani, într-un tipar și o practică de

asasinate extrateritoriale în Qatar (2003, Zelimkhan Yandarbiyev), Regatul Unit (2006, Litvinenko; 2018, Sergey Skripal), Bulgaria (2015, Emelian Gebrev), Muntenegru (2016, Milo Đukanović), Germania (2019, Zelimkhan Khangoshvili) și în alte locuri din Europa. Aceste evenimente formează o parte din același tipar general de încălcare a Convenției ca cele în discuție în acest caz. În fiecare caz a fost vorba de un asasinat, sau tentativă de asasinat, clandestin premeditat și pregătit cu mare atenție de agenți ai Statului Rus, care a încălcat garanția substantivă a Articolului 2 pe teritoriul suveran al altui Stat Contractant, urmat de o încercare pregătită și executată cu mare atenție de a ascunde responsabilitatea Statului prin necooperarea cu o investigație independentă, încercări deliberate de a perturba sau împiedica o astfel de investigație și o campanie de propagandă sponsorizată de Stat.

3. Obligația procedurală de a investiga

(a) Guvernul

119. Privind obligația procedurală a Statului respondent într-o situație în care moartea persoanei în discuție a avut loc în afara jurisdicției Statului, Guvernul a susținut că trebuie să se dea o atenție specială dimensiunii transnaționale a cazului care impunea o datorie tuturor Statelor interesate de a coopera efectiv între ele. Autoritățile investigative din Rusia, Stat care a cerut și de la care s-a cerut asistență, au făcut toți pașii necesari pentru a porni mecanismele corecte de cooperare și a răspuns adecvat de asemenea unor cereri similare din partea autorităților britanice. De altfel, autoritățile ruse au trimis mai multe cereri de asistență juridică autorităților Regatului Unit, care nu au răspuns acestora. Guvernul s-a referit, ca exemplu, la o scrisoare din 5 martie 2007 prin care autoritățile Regatului Unit au refuzat să inspecteze anumite locații și să intervieveze anumiți martori pentru că aceste acțiuni nu erau considerate importante pentru investigație. Autoritățile Regatului Unit nu au făcut disponibil raportul medical privind cauza morții și probele de poloniu 210, și nu au intervievat toate persoanele ale căror declarații erau dorite de Rusia. În consecință, investigația rusă nu a primit informații care ar fi putut ajuta autoritățile să elucideze situația. Mai mult, în măsura în care autoritățile Regatului Unit par să creadă că jurisdicția lor era cea adecvată pentru orice proces privind uciderea unui cetățean britanic care a avut loc pe teritoriu britanic, a fost clar că acestea nu erau în mod real interesate în a căuta sau oferi asistență investigației ruse. În contrast, autoritățile ruse au răspuns în totalitate cererilor Regatului Unit de asistență juridică: i-au intervievat pe dl. Lugovoy și pe alții, au identificat utilizatorii numerelor de telefon mobil și au furnizat rapoarte medicale și alte date. A fost însă imposibil să autorizeze cererea de extrădare din cauza interdicției constituționale de extrădare a cetățenilor ruși. În final, alegerea dlui. Lugovoy în Parlament în decembrie 2007 i-a dat acestuia imunitate.

(b) Reclamanta

120. În privința laturii procedurale a Articolului 2, reclamanta a susținut că autoritățile ruse au avut oportunitatea să desfășoare o investigație între decembrie 2006 și decembrie 2007 înainte ca dl. Lugovoy să obțină imunitatea. Referindu-se Principiile la ONU privind Investigarea Execuțiilor Extrajudiciare (a se vedea paragraful 71 de mai sus), ea a argumentat că autoritățile ruse aveau datoria de a investiga, ca urmare a refuzului lor de a-l extrăda pe dl. Lugovoy către Regatul Unit. Investigația nu a respectat cerința

de efectivitate: nu a existat o tragere la răspundere pentru acțiunile pregătitoare precum obținerea poloniului 210; martorii nu au fost intervievați și probele nu au fost obținute; nu a fost realizată sau pregătită urmărirea penală a niciunei persoane.

(c) Guvernul Regatului Unit

121. Răspunzând invitației Curții de a discuta alegațiile Guvernului rus privind insuficienta cooperare, Guvernul Regatului Unit a observat că, înainte de refuzul Guvernului rus de a accepta cererea de extrădare a dlui. Lugovoy, autoritățile Regatului Unit au răspuns pozitiv, pe cât posibil, cererilor de asistență juridică reciprocă primite. Apoi, furnizarea de alte probe Rusiei a fost întreruptă din cauza îngrijorării crescânde că Statul rus a fost probabil responsabil de uciderea dlui. Litvinenko pe teritoriul britanic. S-a considerat că furnizarea de probe ar putea duce la organizarea unui proces în Rusia care ar fi fost doar un simulacru sau o manevră publicitară creată pentru a deplasa responsabilitatea pentru crimă. Dacă un astfel de proces ar fi avut loc și ar fi ajuns la final, ar fi permis dlui. Lugovoy să se bazeze pe regula dublei incriminări pentru a se opune extrădării către Regatul Unit dacă ar fi fost prins în afara teritoriului rus.

122. În ceea ce privește alegațiile Guvernului rus privind anumite probe particulare, Guvernul Regatului Unit a arătat că dosarul și notițele medicale ale dlui. Litvinenko, și declarațiile scrise și orale ale celor doi patologi care au făcut examinarea post-mortem, au fost analizate în ședințe deschise și au fost publicate pe site-ul investigației statului britanic. Investigația a primit și probe detaliate de la un fizician expert în fizica nucleară privind proprietățile și sursele de poloniu 210. Mai mult, dacă ICRF ar fi solicitat statutul de participant principal, ar fi primit acces la toate materialele investigației, cu excepția probelor sensibile primite în ședințele cu ușile închise.

A. Analiza Curții

1. Principii generale privind jurisdicția

(a) Exercițarea jurisdicției extrateritoriale – considerații generale

123. Articolul 1 din Convenție afirmă:

Înaltele Părți Contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Titlul I al prezentei Convenții.

124. Curtea reiterează că exercițarea jurisdicției este o condiție necesară pentru ca Statul Contractant să fie considerat responsabil pentru acțiunile sau omisiunile imputate lui care duc la alegații privind încălcarea drepturilor și libertăților stabilite în Convenție. Deși competența jurisdicțională a Statului în temeiul Articolului 1 este în principal teritorială, Curtea în jurisprudența sa a recunoscut un număr de circumstanțe excepționale care pot duce la exercițarea jurisdicției de către un Stat Contractant în afara granițelor sale teritoriale. În fiecare caz, trebuie determinat dacă există circumstanțe excepționale care cer și justifică concluzia Curții că un Stat și-a exercițat jurisdicția extrateritorială cu referință la faptele particulare (a se vedea *Al-Skeini și alții*, citat mai sus, § 132; *Hirsi Jamaa și alții c. Italiei* [GC], nr. 27765/09, §§ 130-32, CEDO 2012; și *M.N. și alții c. Belgiei* (dec.) [GC], nr. 3599/18, §§ 97-98 și 101-02, 5 mai 2020).

(b) Obligațiile substantive în temeiul Articolului 2 din Convenție

125. Cele două criterii principale care guvernează exercitarea jurisdicției extrateritoriale sunt „controlul efectiv” de către Stat asupra unei regiuni în afara teritoriului său (conceptul spațial de jurisdicție) și „autoritate și control de către agenții Statului” asupra persoanelor (conceptul personal de jurisdicție) (a se vedea *Al-Skeini și alții*, citat mai sus, §§ 133-40, și *Georgia c. Rusiei (II)* [GC], nr. 38263/08, § 115, 21 ianuarie 2021). În acest caz, al doilea criteriu este cel relevant.

126. Potrivit conceptului personal de jurisdicție, „folosirea forței de către agenți ai Statului care operează în afara teritoriului său poate pune persoana, adusă astfel sub controlul autorităților Statului, sub jurisdicția Statului în temeiul Articolului 1” (a se vedea *Al-Skeini și alții*, citat mai sus, § 136). Jurisdicția în astfel de cazuri nu rezultă doar din controlul exercitat de Statul Contractant asupra locației fizice în care sunt reținute persoanele ci din „exercitarea puterii fizice și controlului asupra persoanei în discuție” (ibid., § 136). Oricând un Stat prin agenții săi exercită control și autoritate asupra unei persoane, și astfel exercită jurisdicție, Statul are obligația în temeiul Articolului 1 să apere drepturile și libertățile acelei persoane în temeiul Titlului 1 din Convenție care sunt relevante pentru situația acelei persoane. În acest sens, drepturile din Convenție pot fi „împărțite și adaptate” (ibid., § 137; a se vedea de asemenea *Jaloud*, citat mai sus, § 154).

127. Curtea reiterează că „un Stat poate fi considerat responsabil pentru încălcarea drepturilor și libertăților din Convenție ale persoanelor aflate pe teritoriul unui alt Stat, dar care se află sub autoritatea și controlul primului Stat prin agenții săi care operează – legal sau ilegal – în Statul din urmă” (a se vedea *Öcalan c. Turciei* [GC], nr. 46221/99, § 91, CEDO 2005IV, și *Issa și alții c. Turciei*, nr. 31821/96, § 71, 16 noiembrie 2004). Această abordare a fost folosită în mai multe cazuri, inclusiv *Isaak c. Turciei* ((dec.), nr. 44587/98, 28 septembrie 2006), *Pad și alții c. Turciei* ((dec.), nr. 60167/00, 28 iunie 2007), *Andreou c. Turciei* ((dec.), nr. 45653/99, 3 iunie 2008), și *Solomou și alții c. Turciei* (nr. 36832/97, §§ 48-51, 24 iunie 2008). În acele cazuri, controlul asupra persoanelor prin incursiuni și vizarea unor anumite persoane de către forțele armate sau poliția Statului respondent au fost suficiente pentru a pune persoana afectată „sub autoritatea și/sau controlul efectiv al Statului respondent prin agenții săi”.

128. Curtea a afirmat că „responsabilitatea în astfel de situații provine din faptul că Articolul 1 din Convenție nu poate fi interpretat ca permițând unui Stat-Parte să încalce Convenția pe teritoriul altui Stat, într-un mod care nu ar fi posibil pe propriul teritoriu” (a se vedea *Issa și alții*, § 71, și *Solomou și alții*, § 45, ambele citate mai sus). Încălcarea drepturilor omului unei persoane vizate de către un Stat Contractant pe teritoriul altui Stat Contractant subminează eficacitatea Convenției atât ca protector al drepturilor omului, cât și ca garanție a păcii, stabilității și statului de drept în Europa.

129. În decizia sa recentă în *Georgia c. Rusiei (II)*, Curtea s-a referit în particular la cazurile în care agenți ai unui Stat au atacat viața și sănătatea unei persoane extrateritorial chiar și fără să fi exercitat formal puterea de arestare și reținere a acelei persoane (a se vedea *Georgia c. Rusiei (II)*, citat mai sus, §§ 130-31). A considerat că acele situații în care au avut loc „acțiuni izolate și specifice care includeau un element de proximitate” trebuie să fie distinse de situații de „confrontare armată și lupte între forțe armate inamice care

încearcă să stabilească controlul asupra unei regiuni într-un context haotic” care exclude orice fel de „control efectiv” asupra unei regiuni sau „autoritate și control al agenților Statului” asupra persoanelor (ibid., §§ 132-33 și 137-38).

130. Șirul de cazuri la care s-a referit Marea Cameră – *Issa și alții, Isaak, Pad și alții, Andreou și Solomou și alții*, toate citate mai sus – priveau acțiuni ale forțelor armate ale Statelor respondente la granițele lor sau aproape de acestea. Totuși, în opinia Curții, principiul că un Stat exercită jurisdicție extrateritorială în cazurile care privesc acțiuni specifice care includ un element de proximitate ar trebui să se aplice cu aceeași forță în cazurile de asasinat extrajudiciare realizate de agenți ai Statului care acționau pe teritoriul unui alt Stat Contractant în afara contextului unei operații militare. Această abordare respectă textul Articolului 15 § 2 din Convenție care nu permite derogări de la Articolul 2, cu excepția cazurilor în care moartea a fost rezultatul unui act de război legal.

(c) Obligația procedurală de a investiga

131. În ceea ce privește latura procedurală a Articolului 2 în cazurile în care moartea a avut loc sub o altă jurisdicție decât cea a Statului căruia îi revine obligația procedurală, Curtea a considerat că începerea unei investigații penale proprii privind acea moarte de către autoritățile de investigare sau judiciare ale Statului respondent, este în principiu suficientă pentru a stabili o legătură jurisdicțională în sensul Articolului 1 între Stat și rudele victimei care înaintează o plângere Curții. Curtea a subliniat că această abordare este consecventă cu natura obligației procedurale de a desfășura o investigație efectivă în temeiul Articolului 2, care a evoluat într-o obligație separată și autonomă, capabilă de a obliga Statul chiar și atunci când moartea a avut loc în afara jurisdicției sale (a se vedea *Güzelyurtlu și alții c. Ciprului și Turciei* [GC], nr. 36925/07, §§ 18889, 29 ianuarie 2019, cu referințe adiționale; a se vedea și *Romeo Castaño c. Belgiei*, nr. 8351/17, § 37, 9 iulie 2019).

132. Atunci când nu au fost începute o investigație sau un proces într-un Stat Contractant, în temeiul legilor naționale, privind o moarte care a avut loc în afara jurisdicției sale, Curtea va trebui să determine dacă poate fi totuși stabilită o legătură jurisdicțională astfel încât să intre în efect obligația procedurală impusă de Articolul 2 în cazul aceluși Stat. Deși obligația procedurală în temeiul Articolului 2 va exista în principiu doar pentru Statul Contractant în jurisdicția căruia se afla la momentul morții persoana care a murit, „caracteristicile speciale” ale unui anumit caz pot justifica îndepărtarea de această abordare (a se vedea *Güzelyurtlu și alții*, citat mai sus, § 190). Totuși, Curtea nu a definit *in abstracto* ce „caracteristici speciale” stabilesc existența unei legături jurisdicționale relevante pentru obligația procedurală de a investiga în temeiul Articolului 2, deoarece aceste caracteristici vor depinde în mod necesar de circumstanțele particulare ale fiecărui caz și pot varia considerabil de la un caz la altul (a se vedea *Güzelyurtlu și alții*, citat mai sus, § 190).

2. Admisibilitatea

(a) Latura procedurală a Articolului 2

133. Curtea observă că autoritățile ruse au început propria lor investigație penală privind moartea soțului reclamantei în temeiul prevederilor legislației naționale care le dădea jurisdicție pentru investigarea infracțiunilor împotriva cetățenilor ruși indiferent

unde erau comise acestea (a se vedea paragrafele 41 și 75 de mai sus). Începerea acestor proceduri a stabilit o „legătură jurisdicțională” între reclamantă, care a depus plângerea privind moartea soțului său în temeiul laturii procedurale a Articolului 2, și Statul rus (a se vedea *Güzelyurtlu și alții*, citat mai sus, § 191).

134. În plus, Curtea observă că suspecții de crimă sunt cetățeni ruși care, de la întoarcerea lor în Rusia, s-au bucurat de protecția constituțională împotriva extrădării. Autoritățile ruse s-au bazat pe această protecție când au refuzat extrădarea unuia dintre ei către Regatul Unit (a se vedea paragrafele 38 și 45 de mai sus). În consecință, autoritățile Regatului Unit au fost împiedicate să înceapă urmărirea penală a suspecților. Deși posibilitatea ca un Stat să refuze o cerere de extrădare a unui cetățean al său nu este în sine incompatibilă cu obligația de a realiza o investigație efectivă, faptul că Guvernul a păstrat jurisdicția exclusivă asupra unei persoane acuzate de o încălcare importantă a drepturilor omului constituie o „caracteristică specială” a cazului care stabilește jurisdicția Statului în temeiul Articolului 1 din Convenție în privința plângerii reclamantei în temeiul laturii procedurale a Articolului 2 (a se vedea *Hanan c. Germania* [GC], nr. 4871/16, § 142, 16 februarie 2021). Orice altă concluzie ar submina lupta împotriva impunității pentru încălcări importante ale drepturilor omului în cadrul „spațiului juridic al Convenției”, împiedicând aplicarea legii penale instituite de Regatul Unit pentru a proteja dreptul la viață al cetățenilor săi și al oricărei persoane sub jurisdicția sa (a se vedea *Güzelyurtlu și alții*, citat mai sus, § 195).

135. Curtea concluzionează deci că obiecția Guvernului privind incompatibilitatea *ratione loci* trebuie să fie respinsă în privința laturii procedurale a plângerii.

(b) Latura substanțială a Articolului 2

136. În privința plângerii în temeiul laturii substanțiale a Articolului 2, Curtea consideră că obiecția Guvernului *ratione loci* – adică, privind aflarea dlui. Litvinenko sub controlul dlui. Lugovoy și al altora și privind acțiunile dlui. Lugovoy și ale altora ca agenți ai Statului rus în perioada relevantă – este interconectată cu esența plângerii reclamantei și va fi examinată împreună cu fondul (a se vedea *Makuchyan și Minasyan c. Azerbaidjanului și Ungariei*, nr. 17247/13, § 52, 26 mai 2020).

(c) Concluzii privind admisibilitatea

137. Curtea consideră că plângerea ridică întrebări importante privind faptele și privind dreptul care sunt de o așa complexitate încât răspunsurile trebuie să depindă de o examinare a fondului. Nu poate astfel să fie considerată manifest nefondată în sensul Articolului 35 § 3 (a) din Convenție, și nu a fost stabilit nici un alt motiv de a o declara inadmisibilă. Plângerea este deci declarată admisibilă.

3. Fondul

(a) Obligații procedurale în temeiul Articolului 2

138. Scopul esențial al unei investigații este să „asigure implementarea efectivă a legilor naționale care protejează dreptul la viață” și să asigure că cei responsabili sunt trași la răspundere. Pentru a fi efectivă, o investigație trebuie să poată duce la stabilirea faptelor și, unde este cazul, la identificarea și pedepsirea celor responsabili. Obligația de a desășura o investigație efectivă este o obligație privind mijloacele și nu rezultatele: autoritățile trebuie să ia măsurile rezonabile care le stau la dispoziție pentru a obține

probele legate de incidentul în discuție (a se vedea *Mustafa Tunç și Fecire Tunç c. Turciei* [GC], nr. 24014/05, §§ 172-73, 14 aprilie 2015). Concluziile investigației trebuie să fie bazate pe o analiză meticuloasă, obiectivă și imparțială a tuturor elementelor relevante. Neurmărirea unei linii de investigație clare subminează decisiv capacitatea investigației de a stabili circumstanțele cazului și a-i identifica pe cei responsabili. Natura și nivelul de examinare care satisfac limita de jos a eficacității investigației depind de circumstanțele cazului particular și trebuie analizate pe baza tuturor faptelor relevante și cu atenție la realitățile practice ale muncii investigative (ibid., §§ 174-75).

139. În acest caz autoritățile investigative ruse au început o investigație privind moartea dlui. Litvinenko în decembrie 2006, la două săptămâni după moartea sa (a se vedea paragraful 41 de mai sus). Totuși, tema nu este atât dacă a existat o investigație, deoarece se pare că ea a existat, ci dacă aceasta a fost „efectivă” și dacă autoritățile erau hotărâte să identifice și să urmărească penal pe cei responsabili pentru moartea dlui. Litvinenko.

140. Guvernul a furnizat Curții un rezumat al pașilor făcuți în cadrul investigației. Se pare că în aprilie 2007, un Procuror General Adjunct și investigatorii care îl asistau au călătorit la Londra unde au luat mai multe interviuri (a se vedea paragraful 41 de mai sus). Mai mult, Guvernul s-a referit la mai multe elemente în observațiile sale. În particular, a afirmat că a făcut teste privind prezența poloniului 210 în avionul cu care dnii. Lugovoy și Kovtun au călătorit între Londra și Moscova, pe persoanele dlor. Lugovoy și Kovtun, și pe obiectele legate de aceștia. A afirmat și că au fost luate interviuri unora dintre membrii familiei și partenerilor de afaceri ai dlui. Litvinenko. Cu toate acestea, deși probe documentare privind unele dintre aceste teste sau interviuri au fost poate furnizate anchetei penale, nicio astfel de documentație nu a fost furnizată Curții.

141. La momentul comunicării, Curtea a întrebat Guvernul în mod specific mai multe lucruri privind desfășurarea investigației la nivel național. În particular, a întrebat dacă dl. Lugovoy a fost intervievat; dacă traseul poloniului 210 în Rusia a fost căutat și găsit; dacă au fost testate pentru prezența poloniului 210 casa, mașina și biroul dlui. Lugovoy; dacă zonele de producție și depozitare ale laboratorului unde era fabricat poloniul 210 au fost verificate pentru lipsa unor loturi; și dacă funcționarii responsabili de producerea, depozitarea și circulația poloniului 210 au fost intervievați. Curtea a cerut Guvernului și să furnizeze o copie a materialelor din dosarul investigației la nivel național, ceea ce acesta a refuzat (a se vedea paragraful 90 de mai sus).

142. În observațiile trimise Curții, Guvernul a afirmat că dl. Lugovoy a fost intervievat de investigatorii ruși și mașina și casa sa au fost percheziționate, dar nu a fost descoperită nicio probă materială și nu a fost găsită nicio bază pentru a stabili responsabilitatea penală. A afirmat în continuare că autoritățile de investigare nu au găsit pierderi de poloniu 210 în camerele de producere sau de depozitare ale unității unde acesta era produs, și că nu au fost descoperite cazuri de furt. Curtea a cerut Guvernului să furnizeze copii ale documentelor la care se referă în observațiile sale și care au făcut baza afirmațiilor sale. Însă, iarăși, cererea Curții privind documentația a fost respinsă fără justificare (a se vedea paragraful 91 de mai sus).

143. Așa cum a indicat Curtea în paragraful 94 de mai sus, eșecul Guvernului de a

furniza materiale pe care le deține fără o explicație satisfăcătoare poate duce la tragerea unor concluzii privind buna-fundare a alegațiilor reclamantei. În acest caz, din cauza refuzului nejustificat al Guvernului de a furniza documentația cerută, Curtea concluzionează că Guvernul respondent a eșuat în a îndeplini sarcina probei pentru a demonstra că autoritățile ruse au desfășurat o investigație efectivă care ar fi putut să ducă la stabilirea faptelor și la aducerea în fața justiției a celor responsabili pentru uciderea dlui. Litvinenko.

144. Se pare de asemenea că autoritățile ruse au încercat să împiedice eforturile investigatorilor britanici de a stabili care sunt faptele în acest caz. Au refuzat să le pună la dispoziție avionul cu care dnii. Lugovoy și Kovtun au călătorit de la Moscova la Londra pentru ca acesta să fie testat pentru contaminare radioactivă (a se vedea paragraful 14 de mai sus). Au făcut și o afirmație nefondată, că avionul cu care au zburat cei doi înapoi la Moscova nu era contaminat (a se vedea paragraful 20 de mai sus).

145. La scurt timp după ce tribunalul a emis un mandat pentru arestarea dlui. Lugovoy, a fost anunțat de ultimul moment că acesta va candida la alegerile pentru Duma ca membru al Partidului Liberal Democrat. Când a fost ales două luni mai târziu, el a obținut imunitate parlamentară (a se vedea paragraful 43 de mai sus). A fost apoi reales pe lista aceluiși partid. Imunitatea nu presupunea însă o interdicție totală a investigării sale sau chiar a urmăririi sale penale; prevederile legale relevante și practica aplicării acestora indică posibilitatea de a-i reține imunitatea cu consimțământul camerei inferioare a Parlamentului al cărui membru era (a se vedea paragrafele 77 și 78 de mai sus). Și totuși nu există nici o indicație că autoritățile ruse au încercat să exploreze această posibilitate.

146. Rămâne argumentul Guvernului că în acest caz, investigația avea o dimensiune transnațională și că toate insuccesele autorităților ruse s-au datorat eșecului autorităților Regatului Unit de a răspunde cererilor de asistență juridică. Cum nu a fost făcută nicio plângere împotriva Regatului Unit, nu este datoria Curții să analizeze dacă autoritățile Regatului Unit și-au îndeplinit obligațiile de cooperare cu omologii lor ruși (a se vedea, în contrast, *Güzelyurtlu*, citat mai sus, § 241 et seq.). Cu toate acestea, din motivele prezentate mai jos, Curtea nu este de acord că acțiunile autorităților Regatului Unit afectează concluzia că omologii lor ruși nu au desfășurat o investigație efectivă privind moartea dlui. Litvinenko.

147. Cum Guvernul nu a furnizat nici dosarul investigației penale, nici cererile de asistență juridică trimise Regatului Unit, acesta nu a demonstrat că materialele cerute Regatului Unit erau într-adevăr necesare pentru propria investigație în curs de desfășurare. Această omisiune este în mod particular interesantă deoarece atunci când au fost făcute cererile, investigația rusă deja concluzionase că nu existaseră pierderi sau furturi de la unitatea rusă de producție a poloniului 210, și îi „exonerase” deja pe dnii. Lugovoy și Kovtun de implicarea lor în crimă și indicase că nu erau investigați alți suspecți.

148. În lumina celor de mai sus, Curtea consideră că a avut loc o încălcare a laturii procedurale a Articolului 2 din Convenție prin eșecul autorităților ruse de a desfășura o investigație efectivă asupra morții dlui. Litvinenko.

(b) Obligații substantive în temeiul Articolului 2 din Convenție

149. Atunci când a fost otrăvit, dl. Litvinenko se afla în Regatul Unit și astfel nu era prezent într-o regiune asupra căreia Statul rus să exercite un „control efectiv”. Rămâne

deci de stabilit dacă Statul rus poate fi tras la răspundere pentru presupusele încălcările ale dreptului la viață în temeiul conceptului personal de jurisdicție.

150. În lumina jurisprudenței Curții rezumate în paragrafele 126-130 de mai sus, soarta plângerii reclamantei privind asasinarea soțului său depinde de răspunsurile la următoarele două întrebări conexe: (i) dacă asasinarea dlui. Litvinenko reprezintă exercitarea puterii fizice și controlului asupra vieții sale într-o situație care-l viza direct, și (ii) dacă a fost înfăptuită de persoane care acționau ca agenți ai Statului. Curtea va stabili faptele pe baza probelor disponibile în dosarul cauzei.

(i) Evaluarea probelor de către Curte

151. În analizarea probelor în cauze care privesc o presupusă încălcare a dreptului la viață, Curtea a adoptat standardul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”. Totuși, nu a împrumutat abordarea sistemelor juridice naționale care folosesc acest standard, deoarece rolul său nu este să decidă vinovăția penală sau responsabilitatea civilă, ci responsabilitatea Statelor Contractante în temeiul Convenției. Specificitatea sarcinii sale în temeiul Articolului 19 din Convenție – de a asigura respectarea de către Statele Contractante a angajamentului lor de a apăra drepturile fundamentale consacrate în Convenție – îi condiționează abordarea privind probele și argumentarea. În procedurile în fața Curții, nu există formule predeterminate pentru analizarea probelor. Curtea adoptă concluziile care, în opinia sa, sunt susținute de evaluarea liberă a tuturor probelor, inclusiv deducțiile bazate pe fapte și pozițiile părților (a se vedea *Nachovași alții c. Bulgariei* [GC], nr. 43577/98 și 43579/98, § 147, CEDO 2005VII).

152. În plus, comportamentul părților legat de eforturile Curții de a obține probe poate constitui un element ce este luat în considerare (a se vedea *Ilașcu și alții c. Moldovei și Rusiei* [GC], nr. 48787/99, § 26, CEDO 2004VII). În această privință, Curtea a decis că atunci când nu poate stabili circumstanțele exacte într-un caz din motive care în mod obiectiv țin de autoritățile Statului, este responsabilitatea Guvernului respondent să explice într-o manieră satisfăcătoare și convingătoare secvența de evenimente și să prezinte probe solide care infirmă alegațiile reclamantului (a se vedea *Mansuroğlu c. Turciei*, nr. 43443/98, § 80, 26 februarie 2008, și *Tagayeva și alții*, citat mai sus, § 586).

153. Curtea a decis că a existat o încălcare a Articolului 2 atunci când a fost demonstrat *prima facie* că o persoană a fost ucisă de agenți ai Statului și Guvernul nu a reușit să ofere nicio altă explicație satisfăcătoare și convingătoare a evenimentelor. Curtea a decis de asemenea că poate trage concluzii din comportamentul Guvernului în privința documentelor investigației (a se vedea, de exemplu, *Khashiyev și Akayeva c. Rusiei*, nr. 57942/00 și 57945/00, § 139, 24 februarie 2005). Ea a decis, însă, că nu a existat o încălcare în cazurile în care alegațiile reclamantului sunt posibile, dar circumstanțele morții rămân totuși speculații și presupuneri (a se vedea, de exemplu, *Buldan c. Turciei*, nr. 28298/95, § 81, 20 aprilie 2004).

(ii) Determinarea faptelor

154. În acest caz, circumstanțele morții dlui. Litvinenko nu mai sunt „speculații și presupuneri”. A fost stabilit, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că acesta a fost otrăvit cu poloniu 210, un izotop radioactiv rar. A fost stabilit de asemenea, dincolo de orice îndoială rezonabilă, și că otrava a fost administrată de dnii. Lugovoy și Kovtun.

155. A fost găsită o contaminare primară – adică, dovezi ale unui contact direct între substanța radioactivă și suprafața pe care a fost depozitată – în camerele de hotel în care dnii. Lugovoy și Kovtun au stat în trei ocazii, cât și în sala de ședințe unde l-au întâlnit pentru prima dată pe dl. Litvinenko, și în ceainicul din care a fost turnat ceaiul. A fost găsită o contaminare secundară – rezultată din transferul contaminării primare de către mâna sau piciorul unei persoane – în majoritatea locurilor vizitate de dnii. Lugovoy și Kovtun în Londra (și de asemenea, în cazul dlui. Kovtun, în Hamburg) și în avioanele cu care au zburat. Prin contrast, la celelalte locații testate pentru contaminare, inclusiv casa dlui. Litvinenko, birourile dlui. Berezovskiy, camera dlui. Scaramella, nu existau urme de contact direct cu substanțe radioactive (a se vedea paragrafele 18, 22, 25 și 27 de mai sus).

156. Un tipar de contaminare în camerele de hotel ale dlor. Lugovoy și Kovtun unde nivelul cel mai ridicat de radioactivitate se afla în coșul de gunoi din baie sau în scurgerea chiuvetei indică încercări de a scăpa de otravă aruncând-o la gunoi sau turnând-o în chiuvetă. Este semnificativ că dnii. Lugovoy și Kovtun au încercat nu o dată, ci de trei ori să îl otrăvească pe dl. Litvinenko. De fiecare dată au venit la Londra direct din Moscova sau, în cazul dlui. Kovtun, via Hamburg (a se vedea paragrafele 13, 21 și 23-24 de mai sus).

157. În aceste circumstanțe, Curtea respinge afirmația Guvernului că făptașul sau făptașii asasinatului nu au fost identificați. În lumina documentelor-probă și a probelor de alt tip înaintate de părți, Curtea, ținând seama de standardul de probă pe care îl folosește în general când decide dacă există o bază faptică a unei alegații deucidere ilegală, și anume dovezi „dincolo de orice îndoială rezonabilă”, decide că a stabilit că asasinatul a fost executat de dnii. Lugovoy și Kovtun.

(1) Privind exercitarea de către dnii. Lugovoy și Kovtun a puterii fizice și controlului asupra vieții dlui. Litvinenko într-o situație care-l vizează direct

158. Așa cum a fost explicat în paragraful 150 de mai sus, Curtea va discuta întâi dacă asasinarea dlui. Litvinenko reprezintă exercitarea de putere fizică și control asupra vieții sale într-o situație care-l vizează direct.

159. Dovezile de premeditare indică puternic că moartea dlui. Litvinenko a fost rezultatul unei operațiuni plănuite și complexe care a inclus procurarea unei otrăvi mortale rare, aranjamentele de călătorie ale dlor. Lugovoy și Kovtun, și încercări multiple de a administra otrava. Dl. Litvinenko nu a fost o victimă accidentală a operațiunii sau doar afectat negativ de ea; posibilitatea ca el să fi ingestat poloniu 210 din greșeală nu este susținută de probe (a se vedea paragraful 61 de mai sus). Din contră, încercările repetate și susținute de a pune otravă în băutura sa demonstrează că dl. Litvinenko a fost ținta operațiunii plănuite de asasinare.

160. Curtea observă în continuare că probele au stabilit, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că dnii. Lugovoy și Kovtun știau că folosesc o otravă mortală și nu un ser al adevărului sau un somnifer (a se vedea paragraful 69 de mai sus). Când au pus otrava în ceainicul din care dl. Litvinenko a turnat băutura sa, aceștia știau că, odată ingerată, otrava îl va omorî pe dl. Litvinenko. Acesta din urmă nu a putut face nimic să scape din această situație. În acest sens, el s-a aflat sub controlul fizic al dlor. Lugovoy și Kovtun care au avut putere asupra vieții sale.

161. În opinia Curții, administrarea de otravă dlui. Litvinenko de către dnii. Lugovoy și Kovtun reprezintă exercitarea de putere fizică și control asupra vieții sale într-o situație care-l viza direct. În aceste condiții, dacă acțiunea era imputabilă Statului respondent, Curtea consideră că ea putea să intre sub jurisdicția aceluia Stat în concordanță cu jurisprudența sa citată mai sus.

(2) Privind acțiunile dlor. Lugovoy și Kovtun ca agenți ai Statului

162. Curtea va analiza în continuare dacă dnii. Lugovoy și Kovtun au acționat ca agenți ai Statului respondent.

163. A fost considerat un fapt stabilit că atunci când dnii. Lugovoy și Kovtun l-au ucis pe dl. Litvinenko, ei nu acționau din proprie inițiativă, ci la indicațiile unei alte entități (a se vedea paragrafele 63 și 69 de mai sus). Nu existau dovezi că vreunul dintre bărbați avea motive personale să îl omoare pe dl. Litvinenko și nu era plauzibil ca, acționând pentru ei înșiși, aceștia să fi avut acces la izotopul radioactiv rar folosit pentru otrăvirea lui. Utilizarea poloniului 210 indică puternic că dnii. Lugovoy și Kovtun au acționat cu susținerea unei entități statale care a făcut posibilă procurarea otrăvii. Un izotop radioactiv este o armă neobișnuită pentru un infractor obișnuit și trebuie să fi provenit de la un reactor aflat sub controlul unui Stat (a se vedea paragrafele 64-66 de mai sus).

164. Nu numai metoda prin care a avut loc crima, ci și motivele indicau o implicare a Statului. Investigația statului britanic a analizat și respins mai multe teorii privind entitățile care ar fi putut să dorească moartea dlui. Litvinenko, teoria privind implicarea Statului rămânând singura viabilă. Raportul investigației a identificat în continuare mai multe motive ca organizații și persoane din cadrul Statului rus să dorească ca dl. Litvinenko să fie o țintă. Luând în considerare toate probele înaintea sa, Președintele a considerat că exista o probabilitate mare ca atunci când l-au otrăvit pe dl. Litvinenko, dnii. Lugovoy și Kovtun să fi acționat la indicațiile serviciilor de securitate ruse (a se vedea paragraful 68 de mai sus).

165. În cazul unui asasinat extrajudiciar extrateritorial, autoritățile Statului pe al cărui teritoriu a avut loc acesta nu pot face foarte mult. Ele pot și trebuie, dacă o permit circumstanțele, să identifice făptașii asasinatului și elementele care îi leagă de Statul presupus a fi responsabil de asasinat. Ceea ce au făcut autoritățile Regatului Unit în acest caz. Curtea consideră că identificarea făptașilor asasinatului și găsirea conexiunii lor cu autoritățile Statului respondent a demonstrat *prima facie* că, atunci când l-au omorât pe dl. Litvinenko, dnii. Lugovoy și Kovtun au acționat la indicațiile sau sub controlul autorităților ruse.

166. Deși există o posibilitate teoretică ca asasinarea dlui. Litvinenko să fi fost o „operațiune solitară” în care nu exista o responsabilitate a unui Stat, informația care ar fi putut corobora această teorie se află în totalitate, sau în mare parte, în posesia exclusivă a autorităților ruse care, mai mult, și-au afirmat jurisdicția exclusivă asupra dlor. Lugovoy și Kovtun prin invocarea protecției constituționale împotriva extrădării. În aceste circumstanțe, povara dovezii a fost transferată autorităților Statului respondent, care ar fi trebuit să desfășoare o investigație meticuloasă asupra acelei posibilități, să-i identifice pe cei implicați în operațiune și să determine dacă, comportamentul dlor. Lugovoy și Kovtun a fost sau nu direcționat sau controlat de vreo entitate statală sau un funcționar al Statului,

un factor care indică responsabilitatea Statului (a se vedea Articolul 8 al Proiectului de Articole din paragraful 72 de mai sus).

167. Guvernul, însă, nu a încercat în mod serios nici să elucideze faptele și nici să combată concluziile la care au ajuns autoritățile Regatului Unit. De fapt, acesta nu a interacționat cu niciunul dintre eforturile de descoperire a faptelor, nici cele desfășurate de Regatul Unit și nici cele pornite de Curte. A refuzat să participe la investigația statului britanic privind moartea dlui. Litvinenko. Nu și-a respectat obligațiile în temeiul Articolului 38 din Convenție prin refuzul său nejustificat de a furniza o copie a materialelor privind investigația la nivel național (a se vedea paragraful 94 de mai sus), materiale despre care au afirmat că nu susțin implicarea Statului în moartea dlui. Litvinenko.

168. Cel mai semnificativ a fost, cum a afirmat Curtea mai sus, faptul că autoritățile ruse nu au desfășurat ele însele o investigație efectivă (a se vedea paragraful 148 de mai sus). Nu există nici o dovadă că autoritățile ruse, care aveau acces complet la dnii. Lugovoy și Kovtun la întoarcerea lor în Rusia, au verificat faptele deja stabilite de investigația publică din Regatul Unit; faptele care, cum a decis Curtea mai sus, demonstau responsabilitatea dlor. Lugovoy și Kovtun pentru uciderea dlui. Litvinenko. Curtea reiterează că imunitatea parlamentară a dlui. Lugovoy nu interzicea total investigarea sau urmărirea sa penală (a se vedea paragraful 145 de mai sus).

169. Prin urmare, Curtea consideră că pot fi trase concluzii negative din refuzul Statului respondent de a dezvălui orice documente privind investigația la nivel național. Observând eșecul Guvernului de a infirma dovezile prima facie de implicare a Statului, Curtea poate doar să concluzioneze că dl. Litvinenko a fost otrăvit de dnii. Lugovoy și Kovtun acționând ca agenți ai Statului respondent. Acțiunea care face obiectul plângerii este atributabilă aceluși Stat.

(iii) Concluzii privind latura substanțială a plângerii

170. După ce a luat în considerare ambele direcții ale investigației statului britanic stabilite în paragraful 150, Curtea a acceptat că, atunci când l-au otrăvit pe dl. Litvinenko, dnii. Lugovoy și Kovtun au acționat ca agenți ai Statului respondent și au exercitat puterea fizică și controlul asupra vieții sale într-un mod care este suficient pentru a stabili o legătură jurisdicțională cu Statul respondent în sensul Articolului 1 din Convenție. Prin urmare, obiecția de inadmisibilitate a Guvernului *ratione loci* este respinsă.

171. Curtea reiterează că Articolul 2, care protejează dreptul la viață și stabilește circumstanțele în care luarea vieții poate fi justificată, este una dintre cele mai fundamentale prevederi din Convenție, de la care nu există derogare (a se vedea *Velikova c. Bulgariei*, nr. 41488/98, § 68, CEDO 2000VI).

172. Cum Guvernul nu a încercat să argumenteze că uciderea dlui. Litvinenko poate fi justificată prin referința la niciuna dintre excepțiile din al doilea alineat al Articolului 2, Curtea decide că a existat o încălcare a laturii substanțiale a acelei prevederi.

IV. ALTE PRESUPUSE ÎNCĂLCĂRI ALE CONVENȚIEI

173. În sfârșit, reclamanta s-a plâns în temeiul Articolului 3 de suferința și durerea cauzată ei și fiului său de moartea soțului său și de propria contaminare cu un izotop

radioactiv.

174. Curtea consideră că plângerile înaintate de reclamantă în numele fiului său trebuie să fie declarate inadmisibile *ratione personae* pentru că ea însăși nu a fost o victimă a presupuselor încălcări. Curtea observă în continuare că aceasta nu a prezentat niciun material care ar putea arăta că presupusele efecte secundare rezultate din otrăvirea cu material radioactiv sau suferința și durerea pe care le-a simțit au depășit nivelul de severitate cerut de Articolul 3 din Convenție. Această plângere este astfel manifest nefondată și este respinsă în temeiul Articolelor 35 §§ 3 (a) și 4 din Convenție.

V. APLICAREA ARTICOLULUI 41 DIN CONVENȚIE

175. Articolul 41 din Convenție prevede:

Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.

A. Prejudiciul

176. Reclamanta a cerut Curții să determine valoarea sumelor de plătit ca prejudiciu material și moral.

177. Guvernul a arătat că reclamanta nu a specificat o anumită sumă.

178. Potrivit Regulii 60 § 1 din Regulamentul Curții, un reclamant care dorește să primească o sumă ca satisfacție echitabilă cu titlu de prejudiciu material trebuie să facă o cerere specifică în această privință. Deoarece în acest caz reclamanta nu a specificat suma cerută, Curtea nu acordă nici o sumă cu acest titlu (Regula 60 § 3) (a se vedea *Narodni List D.D. c. Croației*, nr. 2782/12, § 77, 8 noiembrie 2018).

179. Prin contrast, deoarece prejudiciul moral, prin natura sa, nu permite un calcul precis, Regula 60 nu împiedică Curtea să analizeze cererile de prejudiciu moral în care reclamantii nu au precizat o sumă clară, lăsând suma la discreția Curții (a se vedea *Nagmetov c. Rusiei* [GC], nr. 35589/08, § 72, 30 martie 2017). În urma unei analize privind echitatea, Curtea acordă o sumă de 100.000 euro (EUR) cu titlu de prejudiciu moral, plus orice taxă ce ar putea fi aplicată.

180. Privind cererile de prejudiciu pe care reclamanta le-a înaintat, pe 28 februarie 2020, din proprie inițiativă după expirarea perioadei stabilite pentru depunerea cererilor, Curtea observă că acestea nu se refereau la niciun nou element care-i fusese necunoscut când a depus cererile inițiale și la nicio nouă cheltuială care ar fi apărut după expirarea termenului limită inițial. Potrivit Regulilor 38 § 1 și 60 § 3 din regulamentul Curții, Curtea respinge această parte a cererii reclamantei. Mai mult, în măsura în care a cerut „despăgubiri exemplare și punitive” care să reflecte caracterul special al încălcării pe care a suferit-o și să servească ca factor de descurajare pentru încălcări de natură similară din partea Statului respondent, Curtea a refuzat să dea astfel de despăgubiri în trecut (a se vedea cazurile citate în *Greens* și *M.T. c. Regatului Unit*, nr. 60041/08 și 60054/08, § 97,

CEDO 2010 (extracte)) și nu găsește motive să se îndepărteze de jurisprudența consacrată.

B. Costuri și cheltuieli

181. Reclamanta a cerut și EUR 31.488,36 pentru plata reprezentanților săi în fața curții.

182. Guvernul a comentat că guvernele nu ar trebui să fie făcute responsabile, ca și principiu general, pentru decizia reclamanților de a angaja avocați scumpi (s-a referit la poziția Guvernului Regatului Unit în *I.J.L.* și alții c. *Regatului Unit* (satisfacție echitabilă), nr. 29522/95 și alte două, § 10, 25 septembrie 2001).

183. În acest caz, luând în considerare documentele în posesia sa, Curtea consideră rezonabil să acorde suma de EUR 22.500 pentru procesul în fața Curții, plus orice taxă ce ar putea fi aplicată reclamantei.

C. Dobânzi

184. Curtea consideră rezonabil ca dobânda să fie bazată pe rata dobânzii aferente facilității de creditare marginală a Băncii Centrale Europene plus trei procente.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. **Hotărăște**, în unanimitate, că Guvernul respondent nu și-a îndeplinit obligațiile în temeiul Articolului 38 din Convenție;
2. **Respinge**, cu majoritate de voturi, obiecția Guvernului de inadmisibilitate *ratione loci* cu fondul laturii substanțiale al Articolului 2 și o *respinge* în privința laturii procedurale;
3. **Declară**, cu majoritate de voturi, plângerea privind moartea dlui. Litvinenko admisibilă și restul cererii ca inadmisibilă;
4. **Hotărăște**, cu șase voturi la unu, că a avut loc o încălcare a Articolului 2 din Convenție în temeiul laturilor substanțială și procedurală și respinge obiecția Guvernului de inadmisibilitate *ratione loci*;
5. **Hotărăște**, cu șase voturi la unu,
  - (a) că Statul respondent trebuie să plătească reclamantei, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 §2 din Convenție, următoarele sume:
    - (i) EUR 100.000 (o sută de mii de euro), și orice taxă ce ar putea fi aplicată reclamantei, cu titlu de daune morale;
    - (ii) EUR 22.500 (douăzeci și două de mii cinci sute de euro), și orice taxă ce ar putea fi aplicată reclamantei, cu titlu de costuri și cheltuieli;
  - (b) că începând de la finalul celor trei luni menționate mai sus și până la data plății o dobândă simplă pentru sumele de mai sus în valoare egală cu rata dobânzii aferente facilității de creditare marginală a Băncii Centrale Europene în acea perioadă, plus trei procente;

6. **Respinge**, în unanimitate, restul cererii reclamantei de satisfacție echitabilă.

Redactată în limba engleză, și comunicată în scris pe data de 21 septembrie 2021, în acord cu Regula 77 §§ 2 și 3 a Regulamentului Curții.

Milan Blaško
Grefier

Paul Lemmens
Președinte

Conform Articolului 45 § 2 din Convenție și Regulii 74 § 2 din Regulamentul Curții, opinia separată a Judecătorului Dedov este anexată hotărârii.

P.L.
M.B.

OPINIA PARȚIAL DISIDENTĂ A JUDECĂTORULUI DEDOV

Regret că nu pot să mă alătur concluziilor majorității că a avut loc o încălcare atât a laturii procedurale cât și a celei substanțiale a Articolului 2 din Convenție. Nu sunt sigur că aceste concluzii sunt dincolo de orice îndoială rezonabilă. Am găsit multe deficiențe în analiza făcută de investigația statului britanic și de Curte care ridică îndoiele rezonabile privind implicarea suspectilor în otrăvire și privind probabilitatea ca ei să fi acționat ca agenți ai Statului.

A. Obligația procedurală și legătura jurisdicțională

1. Punctul meu de pornire este legat de baza generală pentru determinarea unei obligații procedurale și a unei legături jurisdicționale. Curtea a afirmat că „în cazurile în care moartea a avut loc sub o altă jurisdicție decât cea a Statului căruia îi revine obligația procedurală, ... începerea unei investigații penale proprii privind acea moarte de către autoritățile investigative sau judiciare ale Statului respondent, este suficientă pentru a stabili o legătură jurisdicțională în sensul Articolului 1” (a se vedea paragraful 131 din hotărâre). În opinia mea, nu a existat o legătură jurisdicțională care să rezulte din începerea unei investigații de către autoritățile ruse sau din vreo „caracteristică specială”. Aceasta din urmă a fost indicată de Curte în paragraful 134 din hotărâre, unde a afirmat că „faptul că Guvernul a păstrat jurisdicția exclusivă asupra unei persoane acuzate de o încălcare importantă a drepturilor omului constituie o „caracteristică specială” a cazului care stabilește jurisdicția Statului respondent în temeiul Articolului 1 din Convenție”. Protecția constituțională împotriva extrădării în general nu poate fi o „caracteristică specială” pentru că acest tip de imunitate este disponibil tuturor cetățenilor ruși în temeiul Constituției Ruse, în concordanță cu standardele internaționale. Mai mult, Statul respondent a fost

împiedicat în a-și îndeplini obligația de a desfășura o investigație efectivă pentru că autoritățile Regatului Unit au refuzat să coopereze și să dea acces la dosarele investigației pentru a verifica chiar și probele de bază care confirmau că victima a fost otrăvită cu poloniu și că au avut loc episoade de contaminare primară și secundară (nu există acces public la astfel de materiale, care erau considerate parte a investigației statului britanic, și link-urile relevante nu funcționează).

2. Într-adevăr, autoritățile ruse au început o investigație „privind moartea dlui. Litvinenko și tentativa de omor asupra dlui. Kovtun”. Dar scopul principal al investigației a fost să identifice făptașii care au încercat să-l ucidă pe dl. Kovtun în circumstanțe legate de moartea dlui. Litvinenko, deoarece ambii „suspecți” erau contaminați când s-au întors în Rusia. Aceasta mă duce la concluzia că acest caz este diferit de circumstanțele investigației din *Güzelyurtlu și alții c. Ciprului și Turciei* ([GC], nr. 36925/07, 29 ianuarie 2019). În ceea ce-l privește pe dl. Litvinenko, autoritățile ruse nu aveau jurisdicție pentru a putea investiga, deoarece până în momentul în care a avut loc evenimentul dl. Litvinenko își schimbase cetățenia și devenise cetățean britanic, și chiar își schimbase numele în Edwin Redwald Carter pentru a stabili o legătură cu noul său Stat și a pune capăt oricărui statut civil conectat cu Rusia.

3. Când a devenit aparent că dnii. Kovtun și Lugovoy – care aveau amândoi statut de victimă în cadrul investigației ruse – erau considerați suspecți de autoritățile Regatului Unit, investigatorii ruși au cerut să vadă materialele din dosarul penal britanic (în principal pentru că investigatorii ruși nu reușiseră să găsească nicio probă materială care să susțină implicarea suspecților în crimă), dar cererea lor a fost respinsă de autoritățile Regatului Unit. Se pare că în concordanță cu observațiile Guvernului, investigatorii britanici au refuzat să facă disponibile colegilor lor ruși orice probe materiale de bază, inclusiv probele de poloniu (pentru a le compara cu poloniul rus), raportul medicilor legiști privind cauzele morții sau orice alt material care ar fi putut fi o bază pentru începerea unui caz penal împotriva „suspecților”. Mai mult, investigatorilor ruși le-a fost refuzată asistența și cooperarea pentru a testa orice alte teorii decât cea principală. Aceasta ridică îndoieli de la bun început privind imparțialitatea investigației britanice (contrar concluziei Curții din paragraful 110 al hotărârii că „nu există motive de îndoială privind calitatea procesului de investigație la nivel național, sau privind independența, imparțialitatea și transparența investigației”).

B. Jurisdicția în temeiul laturii substanțiale a Articolului 2

Sursa de poloniu 210

4. Curtea a concluzionat că „utilizarea poloniului 210 indică puternic că dnii. Lugovoy și Kovtun au acționat cu susținerea unei entități statale care a făcut posibilă procurarea otrăvii” (a se vedea paragraful 163 din hotărâre). Totuși, rezultatele investigației statului britanic nu erau așa de evidente. Experții britanici nu au stabilit că poloniul descoperit de investigatori în Regatul Unit era identic cu poloniul produs în Rusia. Desigur că experții ar fi putut să obțină probe de la cumpărătorul american al poloniului rus, dar nu au putut să confirme că poloniul folosit ca otravă a fost produs în Rusia. Mai mult, investigația a

stabilit că existau multe reactoare și laboratoare în Europa, inclusiv pe teritoriul Regatului Unit, unde putea fi produs poloniu. S-a ajuns la această concluzie doar pentru că în Rusia exista un „program” de producere a poloniului. Curtea nu ar fi trebuit să se bazeze pe o astfel de argumentare generală și vagă.

Controlarea victimei de către suspecți

5. Primul motiv de îndoială privește contaminarea mijloacelor de transport. Nu a fost găsită o contaminare în autobuzul aeroportului care a transportat suspecții când au ajuns în Londra. Cum acest fapt a fost stabilit de investigatorii britanici, președintele investigației statului britanic nu i-a dat atenție. Când investigatorii ruși nu au găsit o contaminare în avionul rus care a transportat suspecții la Londra, președintele a devenit foarte suspicios privind independența și imparțialitatea investigației ruse. Astfel de standarde duble nu pot fi acceptabile într-o analiză judiciară. Nu a fost detectat poloniu în aeroporturile din Moscova sau Londra. Toate aceste fapte pot duce la teoria rezonabilă că suspecții nu au avut nicio otrăvă asupra lor, și au fost o țintă a unor părți terțe pe teritoriul britanic.

6. Al doilea motiv de îndoială privește utilizarea poloniului de către suspecți. A fost detectată contaminarea în camere în mai multe hoteluri. Curtea a dat o atenție specială acestui fapt și a concluzionat că suspecții au încercat de mai multe ori să otrăvească victima (a se vedea paragraful 159 din hotărâre). Potrivit investigației statului britanic și a Curții, un nivel înalt de contaminare în coșuri de gunoi din baie și în scurgeri de chiuvete arată că s-a încercat să se scape de otrăvă aruncând-o la gunoi sau turnând-o în chiuvetă. Curtea a observat (sau chiar concluzionat) că „probele au stabilit, dincolo de orice îndoială rezonabilă”, că suspecții „știau că folosesc o otrăvă mortală” (a se vedea paragraful 160 din hotărâre). Nu sunt sigur că un tribunal internațional care nu a avut niciun control asupra investigației penale și investigației statului britanic poate să ajungă la concluzii atât de ferme într-o situație în care nu existau dovezi directe care să susțină intențiile subiective ale persoanelor interesate și astfel să stabilească elementul subiectiv al infracțiunii.

7. Mă întreb și dacă suspecții ar fi putut într-adevăr să fie atât de neglijenți și de imprudenți, deoarece se presupune că știau că aveau poloniu, că acesta este un element radioactiv și că dacă este vărsat în chiuvetă urmele de otrăvă vor rămâne detectabile pentru șase luni. Ar fi fost mai prudent să păstreze poloniul într-un recipient care să-l facă nedetectabil la aeroport (ar fi putut folosi un borcan mic de sticlă) și să-l arunce într-un coș de gunoi pe o stradă departe de hotel. Mai curând aceste fapte ar putea să ducă în mod rezonabil la teoria că ar fi putut exista părți terțe care urmăreau mișcările „suspecților” și care au contaminat fiecare cameră de hotel unde aceștia au stat, și au scăpat de otrăvă în aceleași locuri și în același mod cu scopul de a planta dovezi împotriva „suspecților”.

8. Al treilea motiv de îndoială (care rezultă din paragraful anterior) privește posibilitatea ca părți terțe să fie adevărații făptași. Curtea a observat că „investigația statului britanic a analizat și respins mai multe teorii privind entitățile care ar fi putut să dorească moartea dlui. Litvinenko, teoria privind implicarea Statului rămânând singura viabilă. Raportul investigației a identificat în continuare mai multe motive ca organizații și persoane din cadrul Statului rus să dorească ca [victima] să fie o țintă” (a se vedea paragraful 164

din hotărâre). Dar investigația penală britanică urmată de investigația statului britanic a dat puțină atenție altor teorii decât cea privind implicarea agenților Statului rus. Ele s-au concentrat mult și disproporționat pe acea teorie. Totuși, teoria privind implicarea serviciilor de informații britanice, date fiind circumstanțele în care probele materiale au fost găsite în hoteluri, ar putea fi considerată mult mai rezonabilă decât implicarea agenților ruși în otrăvire. Teoria principală care a fost susținută și dezvoltată de investigația statului britanic devine și mai îndoielnică deoarece nu se bazează pe dovezi directe, ci din contră se bazează pe declarațiile unor martori specializați în teorii ale conspirației care subminează reputația autorităților ruse (și în special a serviciilor de informații ruse) și le reprezintă ca fiind malefice. Prin contrast, analiza din raportul investigației statului britanic privind serviciile de informații britanice pare să fie complet pozitivă. Nu sunt surprins că un judecător britanic va găsi serviciile de informații ruse, și nu cele britanice, ca fiind responsabile de otrăvire. Dar, din nou, aceasta ridică întrebări privind standardele duble, independența și imparțialitatea investigației statului britanic.

Dacă suspectii erau agenți ai Statului

9. Curtea a ajuns la concluziile sale folosind termeni foarte generali („găsirea conexiunii lor cu autoritățile Statului respondent a demonstrat *prima facie* că, atunci când l-au omorât pe dl. Litvinenko, dnii. Lugovoy și Kovtun au acționat la indicațiile sau sub controlul autorităților ruse” – a se vedea paragraful 165 din hotărâre). Se pare că doar circumstanțele otrăvirii au fost susținute de probe materiale. Cu toate acestea, implicarea Statului în otrăvire a fost confirmată cu aceeași convingere, dar fără niciun fel de probe. Investigația statului britanic s-a transformat astfel dintr-o cvasi-anchetă penală într-o simplă teorie a conspirației. Curtea și-a bazat analiza pe reacțiile autorităților, care nu au desfășurat o investigație efectivă și apoi au refuzat să extrădeze suspectii și nu au încercat să-i retragă unuia dintre ei imunitatea parlamentară. Am explicat mai sus că extrădarea este interzisă de Constituția Rusă și că o investigație efectivă nu era posibilă fără probele materiale aflate în posesia autorităților Regatului Unit și era dificil, sau chiar nerealist, de realizat, deoarece infracțiunea fusese comisă în afara teritoriului Federației Ruse și astfel, pași cheie ai investigației, erau în afara controlului autorităților ruse.

10. Nici investigația desfășurată de statul britanic, nici Curtea nu au avut vreo dovadă că suspectii erau agenți ai Statului rus. Curtea a trecut povara probei asupra Guvernului rus într-o situație în care nu exista o presuposiție *prima facie*. Curtea s-a bazat în totalitate pe concluziile investigației statului britanic și a dat puțină atenție faptului că dl. Lugovoy ieșise din serviciul Statului în 1995 și dl. Kovtun în 1992, cu 11 și respectiv 14 ani înainte de otrăvire. De atunci, ei au fost în totalitate în sectorul privat al economiei. Motivația lor de a ucide nu poate fi justificată de niciunul dintre motivele imaginate în raport, inclusiv răzbunarea. Din contră, ei au oferit servicii de securitate dlui. Berezovsky, partener de afaceri și chiar „prieten” al victimei, așa că suspectii își demonstraseră prietenia, loialitatea și încrederea în multe ocazii. Trebuie să spun că anii '90 au fost ani foarte dificili pentru poporul rus, care a trebuit să trăiască atunci într-un stat eșuat. Crima organizată s-a dezvoltat și a înflorit rapid. Reprezentanții legii nu erau motivați să-și continue serviciul și

s-au mutat în număr mare în sectorul privat. Aceasta era natural, așa că nu existau motive ca unul dintre suspecti să se întoarcă în serviciul Statului, și mai ales să fie de acord să îl omoare pe dl. Litvinenko. Răspunsul din raportul investigației statului britanic (cât și din analiză) a fost inspirat de o teorie a conspirației: „nu există un « fost » om al KGB” (a se vedea Capitolul 9 al raportului investigației).

11. Nu s-a luat în considerare că suspectii își încheiaseră relațiile cu instituțiile Statului. Toate activitățile anterioare și ulterioare ale dlui. Lugovoy aveau scopul de a dezvolta serviciile de securitate privată în Rusia și a limita influența Statului în acest domeniu. Mai mult, el a fost invitat să fie implicat în crearea legilor de către un partid politic de opoziție, și nu de partidul la putere. A fost reales ca membru activ al partidului – nu doar pentru a avea imunitate. Mai târziu a primit o medalie pentru activitatea sa parlamentară.

C. Motivarea

12. Raportul investigației statului britanic și Curtea, în această hotărâre, au preferat să nu dezvolte alte teorii, inclusiv privind implicarea serviciilor de informații britanice în moartea victimei. Atât dl. Berezovsky cât și dl. Litvinenko au părăsit Rusia împreună în același moment. În mod clar, dl. Berezovsky poate fi considerat ca fiind mult mai periculos pentru autoritățile ruse deoarece intenționa să joace un rol-cheie în politica rusă ca regizor din umbră pentru a câștiga putere, bani și influență fără să asume vreo responsabilitate. Varianta sa de guvernare a distorsionat democrația din Rusia, dar a obținut statut de refugiat în Regatul Unit ca oponent politic al guvernului rus. Și totuși, dl. Berezovsky nu a fost niciodată o țintă, chiar dacă s-a susținut că a existat (potrivit dlui. Litvinenko) o încercare de a-l omorî în Rusia imediat înaintea plecării sale. Cred că dl. Berezovsky nu a fost atât de activ împotriva oponentilor săi ruși după stabilirea la Londra. Prin contrast, dl. Litvinenko a început o viață nouă în care câștiga bani vânzând informații compromițătoare negative despre serviciile de informație ruse și funcționari de rang înalt. A publicat o carte despre explozii în clădiri din Moscova, pentru care a dat vina pe serviciile de informații ruse, dar această alegație nu a fost vreodată confirmată de vreo dovadă. Raportul investigației statului britanic a prezentat și o amplă cantitate de astfel de informație, implauzibilă, furnizată de diverși martori.

13. Se pare că serviciile de informații din Regatul Unit erau interesate în astfel de informații, deși erau foarte departe de interesele de securitate naționale. Într-adevăr, această informație ar fi considerată valoroasă dacă este urmărit un alt scop, și anume să prezinte autoritățile ruse ca fiind diavolul. Fără nici o îndoială, serviciile de informații ruse au fost și sunt considerate un adversar al serviciilor de informații britanice. De asemenea, nu am nicio îndoială că relația dintre serviciile de informații din Regatul Unit și din America este de natură foarte diferită față de cea între serviciile de informații din Regatul Unit și din Rusia. Presupun că Războiul Rece nu a luat sfârșit pentru serviciile de informații. Dl. Churchill a declarat începerea războiului rece acum mulți ani, și niciun Prim Ministru ulterior nu a declarat în mod oficial că acesta s-a sfârșit. Astfel, nu sunt surprins că judecătorul britanic a găsit că Statul rus este responsabil, și astfel a confirmat

versiunea evenimentelor propusă de victimă înainte să moară și oferită și în cererea formulată cu mulți ani înainte ca raportul investigației statului britanic să fie emis.

14. Poate fi interpretat în mod rezonabil că alegerea dlui. Lugovoy ca membru al parlamentului național a fost motivată de faptul că devenise o victimă a Războiului Rece. Adevărul este că dl. Litvinenko lucra pentru serviciile de informații din Regatul Unit și din alte țări, și și-a exprimat nemulțumirea că dl. Lugovoy nu era proactiv în favoarea serviciilor de informații britanice. Dl. Litvinenko nu încerca să ascundă faptul că era un agent al serviciilor de informații (probabil pentru că aceasta creștea credibilitatea informației furnizate de el) și serviciile de informații din Regatul Unit nu mai puteau să tolereze asta. Aceste circumstanțe ar trebui să ducă la concluzia că multe alte persoane care au fost țintă încercărilor dlui. Litvinenko de a găsi informații negative, cât și serviciile de informații din Regatul Unit, ar fi fost interesate să scape de el, astfel că toate aceste teorii ar fi trebuit să fie o prioritate pentru investigația penală și pentru investigația statului britanic. Dar nu s-a făcut nimic în această privință: „nu am auzit nicio dovadă care să susțină această alegație” (a se vedea Capitolul 3 din raportul investigației statului britanic).

D. Abordarea Curții în analiza probelor

15. Într-o astfel de situație controversată care ridică întrebări privind imparțialitatea și independența investigației statului britanic, Curtea ar fi trebuit să evite o susținere atât de directă și necondiționată a concluziilor raportului investigației statului britanic. Deși Curtea poate să tragă concluzii din materialele disponibile ei, cât și din comportamentul autorităților, atunci când trebuie să stabilească care sunt faptele relevante pentru caz, în cele din urmă Curtea trebuie să facă propriile deducții și să ajungă la propriile concluzii privind alegațiile reclamantei (a se vedea *El-Masri c. Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* [GC], nr. 39630/09, § 16, CEDO 2012).

16. Problema principală în acest caz este cum a analizat Curtea probele înaintea sa. S-a bazat în totalitate pe concluziile raportului investigației statului britanic fără să ia în considerare nivelul de probabilitate în cazul responsabilității Statului. Curtea a confirmat astfel că suspjecții au acționat în interesul și la indicațiile autorităților fără să facă referințe la această probabilitate, ca și cum ar fi fost vorba de un fapt stabilit. În același timp Curtea a concluzionat că a existat o presupuziție *prima facie* care nu a fost infirmată de Guvernul rus. Într-adevăr, Guvernul nu a început o investigație penală în privința „suspecților”, a refuzat să participe la investigația statului britanic și a refuzat până și să ofere Curții dosarul cazului penal rus. Aceasta poate face Curtea suspicioasă și mai sigură că a existat într-adevăr o presupuziție *prima facie*. Totuși, nu exista nimic ce ar fi putut fi infirmat de către Guvern, deoarece plângerea în temeiul laturii substanțiale a Articolului 2 nu era bazată pe nicio probă materială. Persoanele care și-au exprimat opinia privind presupusa implicare a Statului nu pot fi considerate martore în sensul legii penale deoarece „cunoașterea” lor nu era bazată pe fapte, documente sau orice alt tip de probe materiale. Era doar o posibilitate teoretică. Prin urmare, calitatea presupuziției este îndoielnică în acest caz, în opinia mea, și de aceea mă îndoiesc că a existat o presupuziție *prima facie*. în acest caz.

17. Procedurile investigației statului britanic nu au garantat un proces echitabil din

mai multe motive. Deoarece acuzații (persoane și funcționari din Statul respondent) nu au fost prezenți în timpul procedurilor, ar fi trebuit să existe mai mult control pentru a asigura eficacitatea apărării. Cu toate acestea, asistența legală nu a fost efectivă: avocatul apărării nu a ridicat îndoieli ca cele exprimate mai sus în această opinie; și nici nu a chestionat martorii acuzării, care au fost lăsați să ofere afirmații absolut incredibile și alegerii neserioase. Președintele investigației statului britanic a exprimat o atitudine pozitivă privind investigația penală britanică și una negativă în privința investigației ruse și efortului acesteia să promoveze scenariii alternative. Analiza probelor făcută de Președintele investigației statului britanic a fost părtinitoare și deficientă în asigurarea unui echilibru echitabil și a egalității armelor. În mod clar, principiile unui proces echitabil nu au fost respectate în procedurile investigației statului britanic, dar Curtea nu a luat situația în calcul când a analizat probele în acest caz.

18. Contrar elementelor esențiale unui proces echitabil (a se vedea *Čepek c. Republicii Cehe*, nr. 9815/10, § 48, 5 septembrie 2013, și *Alexe c. României*, nr. 66522/09, § 37, 3 mai 2016), Curtea consideră majoritatea alegațiilor și probabilităților ca fiind fapte stabilite. Investigația statului britanic a început de la tema acuzațiilor penale împotriva persoanelor în discuție, dar a sfârșit cu responsabilitatea autorităților ruse, un rezultat pe care Statul respondent nu ar fi putut să-l anticipeze. Consider că autoritățile de investigație ale ambelor State nu au cooperat în întregime unele cu celelalte (mai ales în privința investigației scenariilor alternative); autoritățile britanice nu au chestionat niciun martor al apărării; avocatul apărării și-a îndeplinit funcția pur formal în timpul investigației statului britanic; legătura dintre suspecti și autorități nu a fost stabilită; și nicio altă acțiune a autorităților ruse nu poate fi interpretată ca laudă a Statului pentru uciderea de către suspecti a victimei. Deși sistemul de prezumții dezvoltat în jurisprudența Curții sugerează că aceasta se bazează doar pe adevărul formal și pe activitatea părților, totuși factorii menționați mai sus nu ar fi permis Curții să accepte fără rezerve, ca stabilite, alegațiile factuale din raportul investigației statului britanic și neconfirmate de Guvernul rus.